

N o u a

Revistă Română

pentru

Politică, Literatură, Știință și Artă

No. 12.

15 Junie 1900

Vol. 1.

CRONICA POLITICĂ ȘI ECONOMICĂ

Situația financiară și datoria noastră publică.

Situația financiară și economică a țării noastre a ajuns într-o stare foarte rea și nu e nici un imbold care să schimbe această îndrumare; din contră și-a luat un avânt atât de puternic, în cât merge cu repeziciune către ruină, către dezastru.

Dintre ranele care minează mai mult situația financiară este budgetul cu sarcinile lui grele, și mai ales cu împovăratoarea datorie publică, datorie care în loc să se mai reducă, punându-se stavilă împrumuturilor și cheltuelilor nefolositoare, se împovărează tot mai mult prin asemenea cheltueli și prin colosalele anuități ce trebuie să plătească la împrumuturile contractate, astfel că dacă nu se vor lua măsuri de îndreptare, mai curînd sau mai tîrziu țara va ajunge la o bancrută sigură, și națiunea la proletarisare.

Este dar o imperioasă datorie să ne dăm seama de relele ce ne bîntue și să luăm măsuri de îndreptare mai înainte de a fi prea tîrziu.

Ca unul ce am funcționat mult timp în serviciul finanțelor Statului, cunoscînd multe din aceste neajunsuri, îmi propun să ating acum cîteva puncte din arzătoarea cestiune financiară; mă voi ocupa mai ales de datoria publică, de la începutul ei și pînă în zilele noastre spre a vedea unde am ajuns și ce ar trebui făcut pentru viitor.

Se știe că pe la 1863, budgetul țării se solda cu vre-o 60 milioane la venituri și la cheltueli

ca recete, și d'atunci încoace aceste recete au crescut neconținut în fie-care an pînă au ajuns la suma de peste 245 milioane pentru anul corent.

Cu toate acestea guvernele din diferite timpuri, au mai avut nevoie și de alte sume de bani pentru acoperiri de deficite budgetare, pentru construcții de căi ferate și edificii publice, pentru armament și altele, și s'au mai împrumutat de la 1864 și pînă la 1 Ianuarie a. c. 1900, cu suma de lei 1.541.695.398,42 pentru achitarea căreia, s'au creat sarcini destul de grele, căci pe lângă restituirea banilor împrumutați trebuie să plătească procente cari se ridică la sume însemnate, cum se va vedea mai la vale.

Această datorie de lei 1.541.695.398,42 s'a procurat de Stat în cea mai mare parte din împrumuturi ale căror titluri s'au vîndut sub valoarea lor nominală adică după emisiune.

Ast-fel dar capitalul nominal pentru care s'a emis titluri osebit de unele împrumuturi pentru cari nu s'au mai convenit ast-fel de emisiuni, se ridică la suma de lei . . . 1.763.081.415,17

Din care deducîndu-se suma efectivă de mai sus 1.541.695.398,42
Resultă lei 221.386.016,75

O pierdere pentru Stat, drept diferența dintre emisiuni sau suma realizată și valoarea nominală a titlurilor vîndute.

Prin urmare țara a plătit parte și plătește încă pînă la definitivă amortizare a fie-cărui împrumut:

1.541.695.398,42, suma efectivă ;
 221.386.016,75, diferența dintre emisiuni și valoarea nominală a titlurilor ;
 2.460.295.058,75, procente la toate împrumuturile pînă la amortizare.
 583.322,65, (1) comisioane și alte cheltuieli,
 4.223.959.796,57 Total.

Pentru împrumuturile ce compun această datorie se publică aci pe pagina alăturată un tablou întocmit.

Aceasta este dar datoria ce trebuie să plătească țara, și din care s'a plătit o parte și va trebui să mai plătească pînă la definitivă ei achitare.

Cît pentru avantajele împrumuturilor un ilustru publicist francez (2) s'a exprimat ast-fel asupra lor.

«Sunt mulți cari cred că este bine ca statul «să-și datoreze lui însuși (noi datorăm mai tot «străinătății) --căci gîndesc ei că prin acest mijloc «se înmulțește bogăția și se mărește circulația «dar iată inconvenientele la cari dau loc împrumuturile:

1) Dacă străinii posedă multe titluri de rentă «cari represintă o datorie, ei trag de la națiunea «datoare sume considerabile ca procente.

2) Intr'o națiune care se găsește vecinic datoare, «schimbul ajunge foarte jos.

3) Impozitele împovărătoare pentru plata procentelor și amortismentelor datoriei publice păgubesc manufacturile, căci fac ca munca lucrătorilor să fie mai scumpă.

«Se smulg adevăratele venituri ale Statului din «mîna celor cari muncesc și se ocupă cu industria, pentru a le trece celor cari nu muncesc, cu «alte cuvinte, se dau mijloace de muncă ușoară «celor cari nu lucrează și se crează dificultăți «celor cari lucrează.

«Iată inconvenientele, nu cunosc avantajele.»

Și rezultatul acestor neajunsuri, este destul de simțit în toate statele datoare.

Asupra tabloului alăturat să dau următoarele deslușiri:

(1) Se explică că aceste comisioane au fost acordate a se plăti osebit la împrumuturile Stern Broter și Openheim, drept cheltuieli pentru plata procentelor și amortismentelor după art. 14 și 11 din convențiunile împrumuturilor. Cît privește însă comisioanele pentru diferite cheltuieli, atît pentru aceste două împrumuturi cît și pentru celelalte, s'au comptat în emisiuni.

(2) Montesquieu. L'esprit des Lois pag. 370.

Nu s'a mai trecut în el suma de 248.130.000 lei ca împrumut pentru linia ferată Roman-București-Vîrciorova întru cît procurarea banilor necesari construcției liniei, a fost în sarcina concesiionarilor cari în puterea drepturilor acordate prin § 8 și art. 11 din convențiile din 23 Noiembrie 1868 și 2 Februarie 1872, relative la concesiunea liniei, pentru procurarea banilor necesari, au și emis în numele lor acțiuni primitive, de prioritate și obligațiuni 6%. Statul în temeiul legii și convențiunii din 1880, pentru răscumpărarea acestei linii n'a făcut de cît să preschimbe în obligațiuni de stat române acțiunile primitive și de prioritate ale concesiionarilor la trecerea liniei către statul român, operațiune care s'a și făcut cu împrumutul de 237.500.000, contractat în acest scop.

Tot ast-fel nu s'a mai trecut împrumuturile făcute la Casa de Depuneri, și anume:

Împrumutul contractat în 1875 pentru repararea Teatrului Național . . . . lei 300.000,—

Idem în 1882 pentru cumpărare de porumb locuitorilor în lipsă . . . . > 1.137.590,81

Idem în 1886 pentru monopolul chibriturilor și cărților de joc . . . . > 1.288.174,—

Idem pentru repararea șoselelor deteriorate . . . . . > 1.542.705,73

Idem în 1887 pentru acoperirea def. anului 1885/86. . . . . > 4.493.274,98

Idem pentru răscumpărarea fabricelor de chibrituri . . . . . > 1.068.219,93

Idem pentru cumpărare de porumb . . . . . > 3.000.000,—

întru cît aceste împrumuturi se găsesc unificate și fac parte din împrumutul de lei 13.303.526,62, contractat tot la aceeași casă în 1889, și care figurează la No. 15 al tabloului citat.

De asemenea împrumuturile de la art. 9—12 inclusiv, s'au trecut numai cu sumele la cari s'au redus în urma conversiunilor ce au suferit și s'au specificat în tablou atît sumele din cari se compun ele astăzi, precum și cele convertite în împrumuturile din cari fac parte.

Sumele la cari s'au redus aceste împrumuturi s'au și achitat pînă în momentul conversiunii restului, împreună cu procentele pînă la aceea dată.

Din împrumutul de 395.809.812,47 efectiv și 436.525.000 nominal trecut la No. 14, convertindu-se suma de lei 37.470.000 nominal după cum

No. de ordine	Anul în care s'a încheiat contractul	Data contractării împrumuturilor și denumirea lor	Sumele realizate prin emisiune		Capitalul nominal	Procentele pînă la amortisare	Comisioane	Total de plată pînă la amortisare	Data amortizării fie-cărui împrumut	OBSERVAȚII				
			efectiv	nominal										
1	1864	Stern Broter	17.801.708	35	22.889.437	03	23.664.149	05	232.810	75	46.786.396	83	1886	Contr. pentru acop. de defic. bud.
2	»	Barklei et comp.	12.027.285	—	12.027.285	—	11.209.081	32	—	—	23.236.366	32	1880	» pentru construcț. a 19 pod. de fer.
3	1866	Impr. naț. de 30 mil. l. v.	8.888.888	89	11.111.111	11	—	—	—	—	11.111.111	11	1869	» acop. def. bud. e. ob. 80% p. 2 ani.
4	»	Barklei et comp.	13.755.000	—	13.755.000	—	7.245.000	—	—	—	21.000.000	—	1876	» constr. căii ferate Buc.-Giurgiū.
5	»	Oppenheim et comp.	18.222.500	—	31.610.500	—	38.491.880	—	350.511	90	70.452.891	90	1889	» deficite budgetare.
6	1871	Consortiu Oppenheim.	51.535.640	—	51.535.640	—	296.329.990	20	—	—	347.865.630	20	1961	» linia ferată Suceava-Roman-Iași.
7	1872	George Eliad	3.770.215	—	3.770.215	41	2.566.190	—	—	—	6.336.405	41	1886	» Iași-Ungheni.
8	»	La casa de Depunerī	9.520.000	—	10.001.000	—	11.999.786	74	—	—	22.000.786	74	1912	Subv. l. R.-B.-V. art. 5 conv. Feb. 1872.
9	»	Din împrum. Dom. de lei												Rest. de l. 56.022.000 nom. s'a convertit în 1881 și face parte din împr. cu rentă 5% de 436.525.000. Impr. dom. a fost contractat tot pentru acoperiri de deficite budgetare.
		efectiv nominal	58.500.000	78.000.000										Restul de lei 30.225.000 nominal s'a convertit în 1898 făcînd parte din împr. de 180.000.000. Impr. cu renta perp. a serv. tot pentru acop. defic.
10	1875	s'a în trecut în col. res. numai sumele amort. și proc. plăt. Idem cu Renta perpetuă	16.483.500	—	21.978.000	—	50.022.080	—	—	—	72.000.080	—	—	
		efectiv nominal	29.000.000	44.600.000										
11	1880	Idem pentru resc. liniei ferate Roman-Bucur.-Virc.	9.343.750	—	14.375.000	—	51.290.000	—	—	—	65.665.000	—	—	
		efectiv nominal	178.125.000	237.500.000										
12	»	Idem în oblig. s. 6% însă	4.905.000	—	6.540.000	—	154.926.980	—	—	—	161.466.980	—	—	Restul de lei 230.960.000 s'a convertit în 1890 în împrumutul de 274.375.000. Renta 4%.
		efectiv nominal	25.880.693,06	31.600.000										Idem l. 26.793.300 nom. con. 1898 în imp. 180.000.000. Olig. stat 6% au fost emise pentru conv. oblig. rur. ale împr. țărănilor legea din 1864.
13	1881	Imprumut. casei de Banca Disconto Gesellschaft et comp. 5%	3.936.687	30	4.806.700	—	32.056.002	—	—	—	36.862.702	—	—	Pentru plata obligat. 6%. Schuldvers Schreibungen, ale căiei ferate Roman-Buc.-Virciorova.
14	1881-88	Imprum. cu renta 5% pentru diferitelucrări compus din mai multe emis.	44.102.125	—	47.948.000	—	25.018.250	—	—	—	72.966.250	—	1899	Din acest împrumut s'a convertit în 1898 suma de lei 37.470.000 socotită din emisiunea 1881 a 82% de lei 148.200.000 și făcînd parte din împrumutul de 180.000.000 lei.
		efectiv nominal	395.809.812,47	436.525.000										Maî multe împrumuturi unificate.
15	1889	La casa de Depunerī	365.084.412	47	399.055.000	—	589.133.787	50	—	—	988.188.787	50	1923, 31	Pentru plata biletelor ipotecare.
16	»	Renta 4%	13.303.526	62	13.303.526	62	3.107.442	44	—	—	16.410.969	06	1899	
17	»	Idem.	26.260.000	—	32.500.000	—	36.838.402	—	—	—	69.338.402	—	1933	
18	1890	Idem pentru conversiun. oblig. stat căi ferate 1880	41.095.000	—	50.000.000	—	56.674.430	—	—	—	106.674.430	—	1933	
19	1891	Idem renta 4%	231.160.937	50	274.375.000	—	240.331.650	—	—	—	514.706.650	—	1923	Resc. căiei ferate Roman-Buc.-Virc.
20	1892	Idem 5%	37.600.082	07	45.000.000	—	51.006.660	—	—	—	96.006.660	—	1934	
21	1893	Idem 5%	70.268.386	94	75.000.000	—	111.196.725	—	—	—	186.196.725	—	1936	
22	1894	Idem 5%	46.785.586	04	50.000.000	—	74.130.925	—	—	—	124.130.925	—	1937	
		Idem 5% a se da com. Iași drept suma de lei v. 10.000.000 votată de constituanta din 1866	3.703.703	70	6.500.000	—	9.634.537	50	—	—	16.134.537	50	1938	
23	»	Impr. cu renta 4%	98.052.234	08	120.000.000	—	136.018.630	—	—	—	256.018.630	—	1939	
24	1896	Idem	75.405.904	40	90.000.000	—	103.813.430	—	—	—	193.813.430	—	1940	
25	1898	Idem	162.058.324	65	180.000.000	—	299.839.050	—	—	—	479.839.050	—	1958	
26	1899	« 5% Bon. de tes.!	156.625.000	—	175.000.000	—	43.750.000	—	—	—	218.750.000	—	1904	Pe 5 ani.
		Total	1.541.695.398	42	1.763.081.416	17	2.460.295.058	75	583.322	65	4.223.959.796	57	—	

se specifică în tabloă, s'a scăzut această sumă atît din capitalul nominal cît și din cel efectiv în raport cu emisiunea, precum și procentele corespunzătoare, și s'a lăsat în coloana respectivă numai sumele la cari s'a redus acest împrumut.

Se mai observă că suma efectivă care se realizase din vînzarea titlurilor acestui împrumut fiind de lei 391.290.671,97, i'sa mai adăogat și suma de lei 4.519.140,50 drept agiū realizat de stat la unele din emisiunile făcute pînă la 1888, dînd ast-fel în total lei 395.809.812,47.

Toate sumele din tabloă sunt extrase din tabelele de amortisare, din convențiuni și legi publicate în *Monitorul Oficial*. Cit mai datorim astăzi din aceste împrumuturi, o știm din expunerea situației financiare a tesaurului public la 30 Septembrie a. tr.: adică la 1 Aprilie a. c. mai datoram suma de lei 1.448.941.306,90 osebit procente.

Pentru achitarea dar a acestei însemnate datorii, pe cît posibil în timpul cel mai scurt, atît interesul economic cît și cel politic sunt de acord, pentru a se constitui un fond special, care să serve pentru amortizare.

Economistul englez Robert Hamilton a spus că un asemenea fond se poate constitui numai din excedentul de venituri asupra cheltueleur budgetare.

Creșterea veniturilor în marginile puterii și micșorarea cheltueleur, sunt cel mai bun mijloc — zice el — de a crea fonduri de amortizare și a face ca operațiunea să fie cît se poate de eficace.

Doctrina susținută de Hamilton este incontestabil justă. Aplicațiunea răscumpărării unei datorii cu un capital liber poate să constituie o plată definitivă și adevărat liberatoare.

Dar este imposibil să nu se observe că excedentele eventuale sunt nesigure, variabile și de o acțiune lentă, decî amortisarea nu are o basă sigură.

Trebue dar, a-i asigura un venit fixînd o dotațiune din venituri sigure prin o operațiune durabilă și în raport cu forțele țării.

În ceea ce ne privește, se știe că această măsură se luase și la noi prin legea din 30 Maiu 1892. Cu acel prilej se și afectase oare-care venituri și măsura începuse să dea chiar roade bune, dar împrejurări grele ne-au forțat să renunțăm la ea. Ar fi de dorit să se redea ființă acelei legi și să se uzeze în același timp și de excedente cînd ele vor rezulta.

E bine să ne ocupăm de viitor căutînd a-l libera cît mai curînd de greaua sarcină ce l'apasă.

Mai înainte însă de a fonda casa de amortisare, trebue să ne preocupăm a găsi un mijloc pentru ca anuitățile să fie plătite cu regularitate, fără recurs la împrumuturi.

Pentru ca Statul dar să nu mai fie jenat ca pînă acum în plata lor, ci să aibă în tot-d'auna sumele necesare la îndemînă, mijlocul nemerit ar fi să se afecteze anumite venituri din buget, care să se încaseze și să se depună la Casa de Depuneri sau la Banca Națională, unde să se constituie fondul destinat numai pentru plata ziselor anuități.

Cu modul acesta se va evita pe viitor procedeul usual de pînă astăzi, d'a se plăti acele anuități mai în tot-d'auna cu bonuri de tesaur cari unite și cu cele ce se mai emiteau pentru procurare de numerar, sic pentru cheltueleur ordinare, sic extraordinare după ce ajungeau la sume considerabile cele ce nu se puteau acoperi din încasări budgetare se consolidau prin noi împrumuturi.

Un alt inconvenient mai e următorul:

Pentru orî-ce lucrări destinate a se efectua prin emisiune de rentă, nu se aștepta pînă să se procure fondul necesar, ci îndată după aprobare să și puneau în lucrare și cheltueleur se făceau din numerarul budgetului ordinar, aducîndu-i acestuia o jenă foarte mare întru cît i se sustrăgeau fondurile de la adevărata lor destinație desechilibrîndu-l în morsul lui regulat.

Consecința acestor proceduri a fost că lipseau mai în tot-dauna banii în plăți, sic pentru cheltueleur ordinare, sic extraordinare și se recurgea în asemenea cas tot la bonurile de tesaur, cum s'a arătat mai sus.

Ar fi de dorit ca să nu se mai înceapă nicî o întreprindere pînă nu i se va fi procurat fondul necesar.

În ce privește starea economică și financiară în general fiind-că este aproape identică cu cea a Franței seva publica osebit o pagină din starea economică financiară a acelei țări, spre a se vedea într'însa propria noastră situație și a ne da seama de ceea-ce avem de făcut.

Înainte d'a termina, voi adăuga cîte-va cuvinte asupra crizei financiare.

Un mare patriot francez a spus pentru țara lui, că casa statului a fost considerată de compa-

trioiș săi ca un izvor nesecat și tratată ca atare, cea ce a făcut ca și ființele franceze să lase mult de dorit.

Noi Români! nu ne-am lăsat mai pe jos și trista situație în care am ajuns ne-o certifică.

Sunt câte-va decenii de când ne a coprins dorința de a le face toate d'odată și cu grabă mare, dar graba bine vedem unde ne-a dus.

De la 1863 încoace am crescut neconținut cheltuețele statului, măbind în același timp impositele carei au secăt încetul cu încetul isvoarele de bogăție ale țării, așa că au ajuns atât de apăsătoare că nu se mai pot suporta; și aceasta ne-o dovedesc greutățile ce se întâmpină la împlinirea lor.

Dar să venim la cifre.

Situația financiară a tesaurului public ne arată un deficit bănesc de 33.208.620,97 și altul de încasări de 50.125.217,05 la 31 Martie a. c., pentru exercițiul 1899—1900.

Deficitul bănesc al acestui exercițiu se va reduce probabil la aproape 30 milioane pînă la 30 Septembrie, prin încasările ce se vor mai face pînă atunci din cele 50 milioane deficit de încasări.

Budgetul anului curent care se încheie la veniturii cu lei 245 milioane și la cheltueli 238 milioane va lăsa și el un deficit cu toată recolta bună ce vom avea pentru că mulți din contribuabili în urma unui an atât de rău, cum a fost cel trecut și dupe o iarnă atât de grea au eșit aproape stinși în vară. Ast-lel nu vor fi în stare să plătească și rămășițele pe trecut precum și datoria pe corentul an alară numai dacă nu li se va lua totul pentru stat și ei să rămînă pe drumuri.

Și trebuie să se mai țină seamă că o mare parte din ei au ajuns deja proletari, și prin urmare nu vor avea cu ce plăti.

Dar dacă se va întâmpla ca și recolta să nu fie în totul bună, atunci deficitul acestui an va fi foarte mare.

Și de plătit avem în primul rînd anuitatea împrumuturilor care se urcă la aproape 86 milioane și care trebuie plătită la termenele stipulate, spre a nu se compromite creditul și demnitatea statului.

După aceasta avem de plătit celelalte sarcini budgetare pînă la totalul de peste 238 milioane, la cît se ridică cheltuelile pe acest an.

Partea privitoare pe semestrul I, din anuitate, se crede asigurată cu restul împrumutului de 175 milioane contractat în anul trecut dar pentru cea-

laltă jumătate de aproape 43 milioane precum și pentru tot ce va trebui întregii gospodării a statului, de undese vor lua bani? Și contractarea unui nou împrumut nu a-și putea-o compara mai bine de cît cu o doză de morfină dată unui bolnav în agonie.

Perspectiva dar ce ne așteaptă, este foarte rea.

Această stare îngrijitoare se impune atenției tuturor oamenilor de Stat fără deosebire de partid. Să-și dea bine seama de ea și să avizeze la cea ce ar trebui făcut pentru a înlătura prăpastia către care ne-am îndrumat.

Față cu o ast-lel de situație nu trebuie să mai stăm cu brațele încrucișate, ci avîndu-se în vedere gravitatea ei, toate pasiunile politice să tacă, toate sfîșierile între partide să înceteze, și toți în comun acord să dea concursul reclamat.

După cum impun împrejurările, reese clar că nu guvernul unui partid sau al celui-lalt, ci un guvern compus din tot ce au partidele și grupurile mai distins, mai poate să salveze situația.

Nu mai un asemenea guvern va putea să reducă cheltuelile budgetare la strictul necesar.

Să renunțe la orî-ce construcții, la orî-ce cheltueli în sine, cari se mai pot amîna.

Să modifice mai multe legi în dispozițiunile lor rele, dispozițiuni cari au dat loc la mari neajunsuri.

O dată reduse cheltuețele la strictul necesar, se va putea duce cu încasările ce vor începe să fie mai bune în lunile viitoare și pentru nevoile momentului se vor putea găsi cele 16 milioane căutate depozitînd acțiunile Băncii Naționale.

Cu un asemenea gaj se crede că se va putea găsi cu înlesnire suma căutată și fiind-că aceste acțiuni produc statului un venit anual de la un milion două sute, la un milion patru sute mii lei pe an ca dividende, se va putea numai din aceste dividende să se plătească atât procentele cît și amortismentul convenit, pînă la definitiva achitate a sumei împrumutate, fără alte sarcini pentru stat.

Momentele sunt critice și numai un mănunchiu de forțe dat de toate părțile, mai poate evita lovitura ce ne așteaptă.

A mai sta indiferenți, punînd vina unii pe alții ar fi a păcătui înaintea țării careia i se prepară un viitor atât de trist.

CONSTANTIN I. MOTEANU
fost casier central.

Bancile de emisiune și circulațiunea monetară (1).

In special Banca Națională Română.

III

Am văzut, că singur aurul servă astăzi ca mijloc final de lichidare în relațiunile internaționale. În streinătate se primește numai moneda care nu'și schimbă valoarea; în interiorul țării însă putem întrebuița or-ce monedă cu curs legal. Dar pentru ca relațiunile între țări să nu dea loc la pagubi, este de dorit să existe un acord perfect în circulațiunea lor monetară.

Avem un mijloc sigur pentru a aprecia starea monetară a unei țări. Acesta este schimbul asupra streinătății. Când schimbul se menține în jurul lui pari, circulațiunea monetară se găsește într'o stare normală; îndată însă ce trece peste pari și depășește punctul care favorizează exportul de monedă, atunci valuta țării poate fi în pericol și trebuie luat măsuri pentru menținerea ei.

Schimbul arată dacă o țară este sau nu datoare streinătății. În primul cas cursul va fi ridicat și poate să aibe tendința, ca să favorizeze exportul de numerar, — atunci cursul este defavorabil; în al doilea cas, când țara are să primească, cursul va scădea sub pari și va putea ajunge punctul, care să provoace importul de numerar, — atunci cursul este favorabil. (2)

Când cursul se menține la pari, aceasta însemnează că creanțele și datoriile se soldează perfect între ele.

Maî mulți factori influențează asupra schimbului. Cel maî principal sunt transacțiunile de mărfuri și creanțele ce provin din operațiuni financiare.

Încă la începutul acestui secol modificările ce se observă în schimb, erau datorite importului și exportului de mărfuri. De atunci lucrurile s'au tot schimbat, — și astăzi afacerile de mărfuri nu maî au aceeași însemnătate pentru toate țările; unele sunt chiar îndatorate streinătății din cauza împrumuturile publice sau particulare; iar pentru altele, transacțiunile în valori mobiliare au dobândit o mare importanță. Așa

că astăzi creanțele și datoriile ce provin din împrumuturi, plasamente și operațiuni financiare tind a deveni factorul principal în privința schimbului (1).

Afară de aceasta maî există și factori secundari: voiajurile, emigrările temporare de lucrători, comisioanele etc. cari influențează asupra schimbului.

Schimbul favorabil sau nefavorabil va fi expresiunea datoriilor ce rezultă din transacțiunile de mărfuri, de valori mobiliare și alte operațiuni financiare. Când schimbul se urcă peste pari, aceasta însemnează că importul a fost maî mare de cât exportul. Atunci aceia cari au exportat mărfuri sau alte valori și au creanțe asupra streinătății, vor vinde cu o primă tratele lor. Această primă va stimula exportul, pînă ce echilibrul se va restabili: căci tratele asupra streinătății vor fi, în urma exportului, maî mult oferite și valoarea lor va scădea.

Se poate întâmpla ca streinătatea să fie datoare și în acest cas cursul va fi sub pari și va tinde spre punctul la care importul de numerar devine avantajos. Atunci streinătatea are cursul nefavorabil, și tratele ei se vînd cu prima. Aceasta va favoriza exportul de mărfuri sau alte valori pînă ce iarăși echilibrul se va stabili.

Dacă la un moment dat, cursul asupra străinătății trece peste punctul, la care exportul de monedă devine avantajos, trebuie să se ia măsuri pentru a se împedica scurgerea numerarului. Atunci băncile de emisiune recurg la ridicarea scontului, cea ce oprește eșirea banilor. Ridicarea scontului poate să aibă maî multe efecte: maî întâiu face să scadă prețul fondurilor publice și a altor valori și ușurează ast-fel vinderea lor pe piețele străine. Dar și prețul mărfurilor poate scădea, făcînd exportul lor posibil. Un alt efect important va fi, că străinătatea poate preferi să plaseze aci temporar sumele ce are să primească, pentru a profita de dobînzile urcate. În fine se poate chiar întâmpla, că capitalurile străine, cari sunt disponibile, să fie importate, din cauză că găsesc o ocaziune maî favorabilă pentru fructificare.

În aceste lichidări și operațiuni internaționale valorile mobiliare joacă un rol important. Știm,

(1) Vezi No. 10 și 11.

(2) Goschen, op. cit., Wagner, op. cit., Leroy Beaulieu op. cit. IV, p. 122—193, Wörterbuch d. Volkswirt. II, p. 865—68, Ferraris, Scienza Bancaria, p. 284—300.

(1) H. Denis in Rapport (No. 224) p. 55.

că la 1847, Franța pentru a plăti datoriile ce avea în străinătate a vîndut o cantitate mare de rentă francesă. Istoria schimbului ne dă un exemplu caracteristic despre importanța ce pot avea valorile mobiliare în transacțiunile internaționale. După războiul de la 1871, Franța a trebuit să plătească o indemnitate de 5 miliarde frs. Léon Say, în raportul prezentat camerei la 1874 a arătat că s'a exportat moneda francesă numai de 512 milioane; iar restul a fost procurat prin cumpărări de trate asupra străinătății, din care o parte mică provenia din exportul de mărfuri; cea mai mare parte se datora cupoanelor plătibile în Franța și operațiunilor în valori mobiliare streine (1).

La 1898, Statele-Unite au avut un excedent de export în Europa de peste 3 miliarde frs. Ar fi fost o adevărată sleire pentru Europa, dacă ar fi trebuit să plătească toată această sumă în banii. Dar lucrurile s'au petrecut alt-fel, grație valorilor mobiliare. Americanii au multe valori de drumuri de fer plasate în străinătate. Excedentul de export le-a permis ca să importe o mare parte din ele. Se evaluează că ei au rescumpărat în 1898 valori pentru 2½ miliarde (2). În toamna trecută, am văzut că Germania a vîndut o parte din valorile americane pentru a-și acoperi datoriile ce avea la Londra.

Toate aceste exemple ne arată, că valorile mobiliare streine, care au un caracter internațional — pentru că au fost emise pe mai multe pieți de odată și au un tîrg întins,—joacă un mare rol în relațiunile dintre țări. Camera de comerț din Berlin într'o petițiune adresată parlamentului pentru a protesta în contra urcării impozitului pe valorile străine, arată importanța acestora pentru circulațiunea monetară și susține, că un impozit urcat ar goni valorile de primul rang de pe piețile germane. Și tocmai aceste valori internaționale ar trebui favorisate. Dacă Germania ar fi avut o mai mare cantitate de valori internaționale bune, ușor realizabile, atunci cursul schimbului n'ar fi fost defavorabil, cum s'a întîmplat în primăvara aceasta, de oare-ce ele ar fi servit pentru acoperirea datoriilor în străinătate. (3)

În aceste valori mobiliare posedă deci țările bogate un mijloc foarte puternic pentru îmbunătățirea schimbului și menținerea valutei. Grație ușurinței lor de export, valorile mobiliare, înlocuiesc moneda în transacțiunile internaționale. Cînd cursul schimbului este atît de urcat, că poate provoca un export de numerar, o urcare a scontului face să scadă prețul valorilor mobiliare și să îndemne ast-lel pe posesorii lor ca să le vînză în străinătate.

Dar afară de aceasta, valorile mobiliare mai ales cele naționale, cînd sînt foarte solide, pot servi mult în timp de criză. Așa, în timpuri anormale băncile americane emit în baza obligațiunilor drumurilor de fer, certificate de lichidare care joacă în transacțiunii rolul monetei și al biletelor de bancă (1).

Acesta este mecanismul schimbului în țările bogate și creditore străinătăței.

În țările sărace lucrurile se petrec alt-fel. Dacă ele nu sunt datoare străinătăței, importul și exportul de mărfuri va fi principalul factor care influențează schimbul. Îndată însă ce ele încep a se îndatora, schimbul devine favorabil și să menține mult timp la această pozițiune, — cea ce ne arată că importul de mărfuri sau de monedă continuă (2). Această perioadă a împrumuturilor streine poate să dea aparența unei prosperități false, care se termină odată cu încetarea lor. Schimbul favorabil poate să conțină germenii unei stări rele în viitor, — îndatorarea prea mare în străinătate. Și cînd aceasta nu s'a putut evita, atunci încep luptele grele pentru menținerea echilibrului monetar.

Dacă țara nu s'a îndatorat mult și datoriile vor fi fost bine întrebuințate, un mic excedent de export este de ajuns pentru a plăti interesele și amortisările; și îndată ce începe a se îmbogăți, prin munca și inteligența poporului, ea 'și va rescumpăra toată datoria ce are în străinătate. Așa s'a întîmplat înainte de cursul forțat, cu Italia, și așa se întîmplă astăzi cu Statele-Unite.

Dar cînd împrumuturile, au fost rău întrebuințate și țara este mult datoare, atunci exportul trebuie să fie mare pentru a acoperi plata anuităților.

Această datorie poate să fie cauzată de împru-

(1) Goschen, op. cit. p. 247, 343.

(2) Marché Financier, p. 471, 647.

(3) Handels-Zeitung des Berliner Tageblatts 8 Mai 1900.

(1) G. R. Lévy: Qualités Monétaires des valeurs mobilières în J. d. Econ. 15 Dec. 1899.

(2) Goschen, op. cit. p. 72.

muturile publice și de cele particulare. Și într'un cas și într'altul, țara trebuie să dea anual un excedent de export pentru plata anuităților; alt-fel diferența va fi acoperită din stocul metalic.

Intr'o țară săracă, ridicările scontului nu pot avea în tot-deauna efectul dorit. Când datoria țării—cea publică și privată—este mică, urcarea scontului va face pe capitaliștii streini, ca să lase sumele lor disponibile în țară, pentru a profita de dobânzile urcate. Inșă dacă datoria este mare și există simptomele unei deranjări financiare și monetare, nu numai că nu vor lăsa aci sumele disponibile, dar vor căuta să se desfacă și de valorile ce posedă.

Din împrumuturile datorate străinătății, cele publice au influența cea mai mare în privința schimbului. Și dacă finanțele țării nu se află într'o stare bună, dacă deficitele ascunse în trecut devin permanente în viitor, atunci cu siguranță țara va fi sleită și mai curînd său mai tîrziu va recurge la cursul forțat. In zilele noastre exemplele Argentinei, Braziliei, Spaniei, Portugaliei, Greciei etc. sunt decisive. Starea anormală în finanțe va deranja totul și va da naștere așa numitei «crize de schimb» care va goni aurul din circulație. Și odată deranjat echilibrul monetar, o piedică mare se ivește pentru importarea capitalurilor streine. Atunci dobânzile se vor urca, din cauza circulațiunii monetare stricate și în parte din cauza imposibilității de a importa capitaluri streine.

In timp de criză, țările datoare ne avînd produse ca să plătească importul de mărfuri și anuitățile, vor exporta acele valori mobiliare naționale care sunt primite în străinătate. Așa, dacă o parte a fondurilor publice se află în țară, și dacă străinătatea le poate încă primi, atunci ele vor fi exportate. Un exemplu recent l'avem cu România. Din cauza importului prea mare în anul trecut și a lipsei de export, România a trebuit să vînză o parte din valorile sale în străinătate. D-l Costinescu evaluează că România posedă la 1898 200 mil. din renta statului. In timpul crizei 100 mil. cel puțin au fost exportate. Din cele l'alte valori s'a exportat numai 50 milioane. Suma totală a valorilor mobiliare—rentă, scrisuri funciare, acțiunii și obligațiunii—era de 640 mil. (1). Acest export a fost posibil, pentru

că străinătatea a putut încă primi renta română, fiind convinsă că criza financiară este trecătoare.

Dar cînd un stat a ajuns la limita împrumuturilor, renta sa se va plasa cu greutate și dacă finanțele nu vor fi echilibrate, atunci desastrul economic, financiar și monetar este apropiat.

Intr'o stare ca aceasta urcările de scont nu pot avea nici un efect. Problema nu mai este monetară său de schimb: ea este în primul rînd financiară; se cere în acest cas o mare înțelepciune și multă energie din partea guvernului ca să echilibreze budgetul (1).

Soarta țării îndatorate streinătății nu este deci ușoară; cu greu ele 'și pot păstra circulațiunea monetară. Unii economiști cred că țările datoare și chiar cele slabe economicește nu vor fi în stare să mențină valuta și că mai curînd său mai tîrziu, vor fi nevoite să revină la moneta de argint său de hîrtie (2). Alții, cari s'au ocupat cu cestiunea unei bănci de emisiune în Ungaria, în cazul cînd aceasta s'ar separa de Austria, au ajuns la concluziunea că Ungaria nu 'și va putea menține valuta, din cauza îndatorirei față de streinătate și fiind-că totul depinde aci de o bună recoltă (3). In fine într'o discuțiune asupra reformei monetare în Statele-Unite se susține, că țările sărace nu vor fi în tot-deauna în stare a'și plăti datoria în aur și va veni o vreme, cînd ele nu vor avea de cît o circulațiune de argint. De aceea se propune stabilirea unei parități reale care să corespundă valorii actuale a aurului și argintului,—un fel de bimetalism internațional. Această paritate ar face posibilă întrebuițarea argintului în relațiunile internaționale și s'ar evita chiar contracțiunile monetare ce se ivesc din cînd în cînd și în țările bogate (4). Problema însă este foarte grea; căci nu se știe dacă criza prin care a trecut argintul este deja închisă. Cu toate acestea, este incontestabil că un asemenea sistem ar aduce servicii omenirii, după cum bimetalismul în Franța a ușurat mult relațiunile între Engli-tera, care avea etalonul de aur și cele-l-alte țări cu moneta de argint (5).

Experiențele arată deci cît este de greu pentru

(1) Leroy Beaulieu, op. cit. III, p. 581.

(2) Lexis in Handbuch der Polit. Oek. I, p. 411.

(3) Wittelshöfer, Ungarn und die gemeinsame Bank in «Neue Freie Presse» 31 Martie 1899.

(4) Economiste Français, avril 1900, p. 453.

(5) Arnauné, op. cit. p. 214.

(1) Desbaterile Adunării Deputaților 1899/1900, p. 1238.

țările îndatorate ca să-și mențină valuta. Am văzut chiar că lor le lipsește acel corectif puternic al valorilor mobiliare.

Pentru aceste țări însă menținerea valutei este o cestiune vitală; căci datoriile sunt plătibile în aur și or-ce deranjare a ei ar îngreuna budgetul statului și al particularilor. Pentru a lupta în contra unei asemenea eventualități se cer multe măsuri financiare și economice.

Prima măsură financiară este stabilirea unui echilibru absolut în budget. Dacă pînă aci budgetul n'a fost echilibrat și în realitate a dat deficite, de aci înainte el va trebui să dea excedente, prin ajutorul cărora să se formeze un «capital de rezervă» pentru timpurile grele. Acest capital ar putea să fie de cel puțin o jumătate din anuitatea ce statul datorează. Ar fi bine ca reserva să fie plasată în streinătate sau în efecte streine. Dacă statul nu va avea un budget echilibrat și nu va dispune de mijloace ca să parăze eventualități de criză, fie printr'un capital de rezervă, fie printr'un împrumut, atunci țara se aillă pe calea spinoasă a cursului forțat. Cea ce se face pentru reformarea unui regim monetar, trebuie să se facă și pentru menținerea lui. Ministrul Witte arată în raportul citat (1) ce efect desastros aŭ deficitele budgetare asupra organismului statului, a creditului public și a economiei naționale: «fondurile publice scad, dobînzile se ridică, capitalurile încetează de a se îndruma spre întreprinderile productive. În fine deficitul, ca probă a unei organizațiuni defectoase și de slăbiciune financiară, micșorează puterea politică a statului. Totalitatea acestor fenomene vor influența circulațiunea monetară; însă răul va crește încă, dacă din lipsă de alte mijloace, statul va recurge la emisiune de hărtie monetă.»

Printre măsurile economice avem modificarea balanței de plată în favoarea țării. Aceasta se poate face numai printr'un sistem de tarife vamale care să micșoreze importul, să stimuleze exportul și să contribuie la dezvoltarea industriei naționale. Crearea unei industrii în țară va procura, pe lîngă avantajul îmbunătățirii schimbului, și venituri noi statului. Dar favorisarea industriei să nu se facă pe dibuite, fără studii preliminare; căci în acest cas, s'ar aduce mai mult rău de cît bine. Ar trebui încurajate in-

dustriile pentru care țara posedă materiile prime precum și acelea care ar putea da naștere unui export. Or cum, exportul trebuie favorizat (1)

Dar această politică economică cere cercetări serioase asupra bogățiilor țării, asupra trecutului economic, a greșelilor făcute și în fine asupra relațiunilor cu statele streine. Numai în așa mod se poate da o bază solidă politiceii economice

Când aceste studii nu s'aŭ făcut și avantajile acordate industriilor sunt prea mari, capitalurile pot părăsi agricultura și comerțul, ast-fel că rezultatul final va fi o strîmptorare a acestor două ramuri ale avuției naționale. Favorisările trebuie acordate în limite naturale, și să se aibe în vedere mai mult importarea de capitaluri, de cît sustragerea lor din comerț și agricultură. Capitalurile streine vor modifica balanța de plată; căci pe de o parte vor mări, pentru unele industrii, exportul țării. Economiiile la import și creșterea exportului vor putea da o sumă importantă — ceea ce va îmbunătăți circulațiunea monetară. Pentru ca această argumentare să nu pară prea abstractă, să luăm un exemplu. — În România, industria zahărului a luat o mare dezvoltare, în urma favorurilor acordate. În curînd România nu va mai importa zahăr. Balanța ei de plată va fi cu 15—26 mil fr. mai mică. Din cauza sistemului de prime, statul va pierde anual 7—8 milioane fr. (2) Resultatul economic și monetar însă nu va fi rău, de oare-ce se crează o industrie apropiată producțiunii agricole și se micșorează plățile în streinătate. O altă industrie ar mai putea lua o dezvoltare, — industria lemnăriei, care ar da lemne pentru export. În fine, industria petrolului și a derivatelor lui.

Importarea capitalurilor streine se face numai cînd streinătatea are o încredere absolută în menținerea valutei. Dacă această încredere lipsește, capitalurile se vor importa cu multă greutate; căci atunci va exista o mare nesiguranță în afaceri. Singurul rezultat ce'l pot avea în acest cas favorisările este atragerea unor aventurierii financiari și industriali; iar nu a oamenilor serioși de afaceri. Pentru a vedea ce influență are o circulațiune monetară sănătoasă asupra importării capitalurilor, putem cita ca

(1) Schulze Gävernitz, op cit., p. 575—598.

(2) Raportul d-lui Filipescu as. budgetului în Desbaterile Adunării Deputaților 1899—1900, p. 1140.

exemple Indiile și Rusia, care printr'o politică financiară demnă de imitat, au pus bazele reformei lor monetare. Imediat după reformarea valutei capitalurile au început să fie importate pe o scară întinsă în aceste două țări. (1)

Dar să revenim acum la politica băncilor de emisiune.

Am văzut, că băncile de emisiune din țările bogate precum și din acele țări îndatorate, care au știut să-și mențină valuta, vor putea prin ridicarea sau scăderea scontului să influențeze asupra schimbului și să reguleze circulațiunea monetară. Urcarea scontului reține capitalurile disponibile pe care streinătatea are să le primească, și provoacă importarea de noi capitaluri, cât timp streinătatea are încredere în târgul financiar al țării. Indată ce această încredere a dispărut sau când criza domnește în streinătate, capitalurile vor tinde să se retragă. Retragerea lor se va face numai atunci cu ușurință, dacă țara datoare nu le va fi imobilizat sau va avea valori mobiliare de oferit în schimb. Am relevat de mai multe ori că Germania a vîndut o parte din valorile americane pentru a plăti capitalurile împrumutate temporar din Anglittera. Urcarea scontului în 1898 și 1899 a forțat exportul de valori mobiliare; iar circulațiunea monetară a Germaniei în loc să se deterioreze s'a îmbunătățit. Așa în acești doi ani excedentul importului de aur a fost de 105 și 135 mil. Mk. (2) Dar Germania este o țară bogată, cu o industrie foarte dezvoltată. Rusia însă care n'are valori mobiliare de oferit în schimb a trebuit să trimească aur. În presa financiară europeană se dă explicări politice exportului de aur ce Rusia a trebuit să facă în anul acesta la Londra. Acest export însă se explică numai prin cauze economice. Rusia este mult datoare în streinătate, pentru împrumuturile statului și pentru societățile industriale. Se evaluează anuitatea la 30 milioane £. Or balanța de plată i-a lăsat numai un activ de 15 £; restul deci trebuia acoperit cu aur (3).

În cele ce preced este vorba numai de capitalurile plasate pe termene scurte și de datoriile exigibile. Retragerea celor angajate pe timp în-

delungat se face mai cu greu; căci fondurile publice, acțiunile și obligațiunile diferitelor societăți nu se pot vinde ușor în țara care s'a împrumutat. Retragerea capitalurilor se face numai atunci când țara se îmbogățește și-și rescumpără încetul cu încetul toate datoriile.

Dar nu numai prin ridicarea scontului se poate îmbunătăți cursul schimbului. Așa Banca Imperiului German nu recurge în tot-d'auna la această măsură; ea influențează schimbul și prin oferirea de trate străine. De asemenea și Banca Belgiei are un portofoliu străin de mare însemnătate, pe care bancherii sunt obligați să-l resconteze la cerere și să trimească numerar. Fie prin rescont, fie prin refuzul de a preînnoi portofoliul ajuns la scadență, Banca Belgiei și procură disponibilități asupra străinătății; și ast-fel influențează schimbul (1).

Dar pentru ca băncile de emisiune să-și poată îndeplini cu succes funcțiunea de reguloare a circulațiunei monetare, trebuie ca afacerile lor să fie solide și ușor realizabile; iar statul să se împrumute de la ele cât mai puțin.

Vom trata acum despre operațiunile băncilor de emisiune și în genere ale orî-căreî bănci care are datorii exigibile la vedere, și apoi despre relațiunile cu Statul.

Am explicat la timp, că factorul principal, care în economia actuală face ca prețurile să se urce este creditul sub diferitele forme. Această ridicare de prețuri provoacă importul din străinătate și poate da naștere exportului de numerar. Toate formele de credit au această influență, unele mai mult și altele mai puțin.

Intr'o țară ca Anglittera, unde, în parte prin dezvoltarea economică și în parte prin restricțiunea ce s'a pus emisiunei de bilete de bancă, depozitele au luat un avînt foarte mare, nu mai putem spune că biletele contribuie la crize și export de numerar; din contra aci abuzul ce se face cu depozitele produce acest efect. Depozitele sunt de două feluri în Anglittera: acelea care provin din bani depuși la bancă și, cele provenite din scontarea efectelor de comerț sau din avansul pe valori. Cele dintîi depind de sumele economisite de public; iar cele-l'alte de efectele scontate și de avansuri. Aceste din urmă depozite pot da naștere la abuzuri și pot influența mai mult

(1) Schulze Gävernitz, op. cit. p. 569—572.

(2) Economiste Français 6 avril 1900, p. 443.

(3) Neue Freie Presse 29 Mai 1900. City Bericht.

(1) Rapport No. 224, p. 95—101.

asupra prețurilor; de oare-ce în crearea lor nu intervine decât scontul efectelor de comerț sau avansul pe valori mobiliare. Dacă băncile engleze le dau o mare dezvoltare, apoi aceasta se datorește organizării sistemului de compensații, care se concentrează la Clearing House. Băncile scotează efectele sau fac avansuri și trec sumele la creditul corespondenților, cărora le permit să tragă cecuri asupra lor. Or cecurile sunt zilnic compensate la Clearing House fără intervenirea de numerar (1). Cecurile create în virtutea acestor credite se apropie foarte mult de biletele de bancă care se emit prin scontarea efectelor de comerț sau prin avansul de efecte publice; pe când cele create în virtutea adevăratelor depozite în bani se aseamănă cu biletele emise în baza unui fond metalic. Dacă băncile de deposit vor acorda credite cu ușurință pentru afaceri nesănătoase, de sigur că mai curînd sau mai tîrziu, o jenă, o criză poate izbucni. Cînd abuzul de credit a condus la ridicarea de prețuri și apoi la export de numerar, băncile care au menirea ca să reguleze circulațiunea monetară, vor procedea neapărat la urcarea scontului. În timp de criză, soliditatea băncilor de deposit nu va lăsa nimic de dorit, dacă activul lor nu va fi fost imobilizat. La din contra pozițiunea lor va fi critică; fiind-că depozitele trebuie atunci înapoiate. Falimentul va fi aproape, dacă ele vor fi păcătuit în contra legii generale a băncilor: a nu acorda credite de cît de natura pasivului lor, scurte pentru depozitele exigibile la vedere (2).

Exemplul Engliterei ne arată deci, că cu cît o țară se dezvoltă și depozitele cresc, abuzul ce se face cu ele poate da naștere la crize, chiar dacă emisiunea de bilete va fi strict reglementată. Am văzut că Banca Engliterei a devenit mai mult o bancă de deposit și toată politica ei de scont se bazează pe buna întrebuințare a depozitelor.

În Germania și Franța unde depozitele n'au aceeași însemnătate—importanța băncilor de emisiune este încă mare. În aceste țări nu numai abuzul cu depozitele, dar și emisiunea de bilete contribuie a urca prețurile, a da naștere speculațiunii și prin urmare a favoriza exportul de numerar. Și aici un portofoliu lichid este singurul mijloc de a nu compromite solvabilitatea băncilor.

Este însă încontestabil, că în Franța și Germania valorile mobiliare pot face inutil exportul de numerar. Totuși, în timpurile grele, dacă băncile au urmat o politică sănătoasă și au imobilizat fondurile lor, vor fi nevoite să urce mult scontul,—cea ce va mări criza.

Dar efectele unei imobilisări se pot mai bine vedea în țările unde băncile de emisiune sînt în acelaș timp și principalele bănci de scont. Aci depozitele n'au nici o importanță; mai tot creditul se va face prin emisiunea de bilete. O politică greșită urmată în alacerile de bancă poate da rezultate funeste.

Căci ce s'ar întîmpla dacă o bancă de emisiune ar sconta or-ce poliță?

Printre polițele prezentate, unele pot fi create de agricultorii, proprietarii, antreprenorii etc., care se împrumută fie în vederea unei ameliorări la moșie, fie pentru repararea de imobile sau—foarte des pentru agricultorii—scontîndu-se profitul anilor viitori. Prin acceptarea acestor polițe banca va emite bilete, cu aceeași forță de achizițiune ca și moneta. Aceste credite fac ca consumațiunea diferitelor obiecte să crească; o parte din ele va fi imobilizată în moșii și construcțiuni, iar o altă parte consumată în lux: Or, dacă țara este economiceste înapoiată, toate aceste articole vor fi importate din străinătate și, la un moment dat, trebuie să le plătească în aur, dacă nu va fi în stare să exporte produse în schimb. Ridicările brusce de scont, la care banca va trebui atunci să recurgă, vor provoca o criză și vor sili pe comercianți — singurii posesori de capital circulant — să vînză cu pierderi mărfurile lor, pentru ca să-și plătească efectele. Agricultorii, proprietarii, antreprenorii avînd capitaluri imobilizate vor face cu greu față plăților și vor cere amînări.

Dar dacă o bancă de emisiune în loc de bilete ar avea o «mină de aur» ea ar putea face împrumuturi pe termene lungi. Aceia care cer ca băncile de emisiune să acorde împrumuturi de acest fel, uită că ele nu fac operațiuni cu moneta metalică, ci cu moneta fiduciară,—și că aceasta nu-și menține valoarea de cît cînd este absolut convertibilă.

Căci ce represintă biletul de bancă?

Biletul de bancă n'are prin el însuși nici o valoare; el este bun numai cînd se bazează pe un efect de comerț solid. Biletul de bancă este

(1) Wagner, op. cit. p. 465.—Ferraris, op. cit. p. 157.

(2) Wagner, op. cit. p. 478. Ferraris, op. cit. p. 108.

representantul unui capital circulant întrebuințat în producțiunea națională. Și când acest capital nu va fi fost bine utilizat, biletul și pierde din valoare.

Deja este un rău că pentru aceiași cantitate de capital circulant se pot creia mai multe efecte de comerț, cari pot fi prezentate de diferite case de o dată la scont. Așa, pentru 1000 lei mărfuri s'ar putea pune 2—3000 lei bilete în circulație; însă de oare-ce nu toate efectele se scontează, există însăși în natura lucrurilor un corectiv. La ce inconveniente s'ar expune atunci banca, dacă ar sconta efecte, cari în fond represintă imobilisări sau risipe de capitaluri? De sigur aceste întrebuințări reduc capitalul circulant și fac să se urce valoarea sa.

Or, după cum foarte bine spune d-l Th. Nica «prin firea sa chiar o bancă înzestrată cu privilegiul emisiunii de bilete nu poate acorda *credit de capital*, ea poate acorda numai *credit de plată*. Inlesnirea de capitaluri intră în căderea altor institute de credit.» (1)

Nu este oare un fenomen economic foarte important, că țările care n'au ținut socoteală de esența biletului de bancă și au căutat să facă abuzuri cu emisiunea sa, lără vre-o garanție solidă, au ajuns la cursul forțat sau cel puțin la deranjeri serioase în circulațiunea monetară?

Când capitalul circulant al unei țări crește, atunci o parte se poate confia acelor ramuri de activitate economică, care au trebuință de credite mai lungi. Aceste credite să se acorde de instituțiunii speciale, iar nu de băncile de emisiune sau de acelea cu datoriile exigibile la vedere.

Dacă într'o țară capitalurile disponibile sunt mici și nu există instituțiunii dezvoltate de credit, banca de emisiune, fiind în același timp și principala bancă de scont, va trebui să primească și efecte, care nu sunt comerciale, cu toate că au o formă comercială. O bună parte din acestea va fi iscălită de agricultori, proprietari, industriași etc. și va reprezenta capitaluri imobilisate. Or, pentru că aceste polițe nu se pot refusa, este bine ca banca să aibe un capital mare, să 'l întrebuințeze în afaceri de scont și — după cum vom vedea — în avansuri pe efecte publice. Dacă banca ar proceda astfel, ea n'ar mai lua în timp de criză măsuri prea riguroase pentru

ași apăra stocul metalic sau a forța pe debitorii ca să se achite. Și într'adevăr, dacă Banca Națională Română ar fi avut un adevărat portofoliu comercial, ea n'ar fi fost silită să ia măsurile cunoscute ca să-și apere stocul și să forțeze schimbul asupra streinătății. În actuala criză numai comercianții și-au putut plăti o parte din datoriile, agricultorii și proprietarii au recurs la amânări. Capitalul întrebuințat în afaceri ar fi ușurat mult pozițiunea ei; căci o parte din portofoliu iscălit de agricultori n'ar fi fost scontat cu bilete de bancă.

Dar chiar în țările bogate, băncile de emisiune trebuie să fie foarte prudente și să împedice imobilisările de capitaluri. Am văzut că lor le scapă din ce în ce afacerile de scont și prin urmare mai cu greu pot să controleze întrebuințarea capitalurilor. Totuși ele trebuie să urmărească de aproape întregul tîrg financiar și să observe, ca mijloacele disponibile ale țării să nu se imobilizeze prea mult și să provoace crize, care ar putea slei baza monetară. Imobilisările se fac în industrie sau împrumuturi publice. Băncile de emisiune pot pune frîu speculațiunii printr'o politică conscientă de scont. Dacă portofoliul lor va fi lichid, ele nu vor fi silit să ridice prea mult scontul în timp de criză și vor ține emisiunea de bilete în limitele cerute de cursul schimbului. Ele vor putea atunci încasa efectele de la aceia cari nu mai vor să useze de credit, fiind prea scump, și vor ajuta cu succes partea suferindă a comerțului și industriei.

Din toate acestea reese, că portofoliul comercial se potrivește mai bine afacerilor de scont; căci el represintă într'adevăr un capital circulant. Portofoliul industrial este mai puțin bun, de oare-ce capitalul este în parte fixat. În fine, portofoliul agricol nu convine pentru scont, fiind-că represintă în genere un capital imobilizat sau un avans asupra recoltei viitoare, niște «trageri asupra buneii voinți a timpului» (1). Deci, cu cât un capital este mai imobilizat, cu atît efectele ce 'l represintă sunt mai puțin apte a servi ca gaj circulațiunii de bilete.

Efectele comerciale represintă în tot-deauna un capital, care se poate degaja în câte-va luni din afaceri,—și aceasta pentru că comerțul lucrează cu materii prime sau cu articole deja fabricate.

(1) Agiul și politica noastră monetară 1886, p. 93.

(1) Helfferich, Z. Ern. des. d. Bankgesetes p. 107.

În industria capitalul circulant cere mai mult timp pentru a fi transformat; iar în agricultură încă mai mult. Or, biletele de bancă, precum și depozitele exigibile la vedere, constituie o datorie plătită în orice moment; este dar firesc, în natura lucrurilor chiar, ca această datorie să fie basată pe un portofoliu ușor realizabil.

Această inaptitudine a portofoliului agricol pentru a servi ca gagiu biletelor de bancă sau — acolo unde depozitele și cecul joacă primul rol — cecului, provine «din motive tehnice, iar nici de cum din cauza pretensei favorizării» a celorlalte clase economice (1). Autoritățile în chestiuni de credit agricol recunosc, că termenele scurte ce se obișnuiesc în comerț nu convin agriculturii și că instituțiile care acordă credit comercianților nu pot ajuta pe agricultori (2). De aci trebuința organizării speciale a creditului agricol.

Îndată ce o țară progresează și capitalul ei circulant crește, iar agricultura devine mai intensivă și se apropie de industrie și comerț, atunci portofoliul agricol poate deveni bancabil, — mai ales când există instituții intermediare între băncile comerciale și agricultori. În Germania, în urma dezvoltării asociațiilor de credit și a centralizării lor, precum și prin intermediarul băncilor private, Banca Imperiului german scotează mult portofoliul agricol.

Banca Imperiului merge și mai departe. Ea primește în unele ținuturi direct de la agricultori polițele subscrise de fabricanții de spirt sau care provin din vânzările de spirt și de lemne; de asemenea în timpul recoltei sau când se apropie târgul de lână, ea mai permite agricultorilor ca să presinte polițe cu trei semnături anume create pentru a obține credite (3). Este de remarcat, că în primul caz avem deja a face cu industria agricolă; și în cel d'al doilea, există o siguranță mai mult sau mai puțin mare de reușita recoltei. La 1895, 6414 agricultori stăteau în relații directe cu Banca Imperiului, afară de 700 asociațiunii de credit, ai căror membri se recrutasă pe jumătate printre agricultori (4). Dacă agri-

cultura va tinde spre industrializare și va crea polițe cu termene scurte, ceea ce ar proba că capitalul circulant se ve putea lesne degaja, portofoliul agricol se va apropia mult de portofoliul comercial (1). Și Banca Franței face scont la agricultori în părțile unde creșterea vitelor este mai dezvoltată și prin urmare capitalul este mai ușor degajabil (2). Prin noua lege s'a impus Băncii Franței ca să primească polițele girate de syndicatele agricole; iar mai pe urmă ea a mai admis la scont și warantele agricole, — adică acele titluri care represintă depozite de produse. — Pentru a da o mai mare dezvoltare creditului agricol, legislatorul francez a promulgat legea warantelor și a luat inițiativa înființării de case regionale de credit, care să sconteze portofoliul societăților locale. Aceste case vor fi dotate cu sumele procurate de Banca Franței.

Dar nu numai prin crearea de instituții potrivite creditului agricol se stimulează dezvoltarea agriculturii și i se procură capitalul estine. Asupra estinătății capitalurilor influențează mult și legislațiunile care garantează pe creditorii. Dacă în Anglita și Scoția, creditul ce se acordă agricultorilor este mare și estin, apoi la aceasta contribuie mult și faptul, că aci ei sunt asimilați comercianților și pot fi declarați în stare de faliment (3); iar în Scoția, unde chiar băncile de emisiune le acordă credit, sistemul de ipotecă face exproprierea foarte expeditivă (4). Alară de aceasta, în Anglita și Scoția, predomină arendarea moșiilor; deci există aci o clasă de oameni cu aptitudinii comerciale, — cea-ce înlesnește întrebunțarea creditului comercial (5). Prin urmare, intensivarea agriculturii și înființarea de instituții speciale, reformele legislative relative la ipotecă și gagiul agricol și asimilarea agricultorilor cu comercianții, contribuie a da portofoliului agricol un mai mare caracter comercial și o mai mare soliditate (6). Aceasta estinește creditul.

(Sfârșitul în No. viitor.)

A. D. DAMIANOFF.

(1) Brouilhet, Le nouveau régime de la Banque de France în Revue d'Ec. Politique 1899, p. 821.

(2) Lebon, Rapport p. 62

(3) Journal d. Econ. 15 Juillet 1897, p. 15.

(4) L. Beaulieu, op. cit III p. 571.

(5) Ferraris, op. cit. p. 408.

(6) Niccoli, Cooperative rurali p. 9.

(1) Wagner, op. cit. p. 460.

(2) Buchenberger, Agrarwesen und Agrarpolitik II p. 186. — Von der Goltz in Wörterbuch der Volkswirtschaft II p. 157.

(3) Helfferich, Z. Ern. d. d. Bankgesetzes p. 105 — 110.

(4) Landmann, Zur abänderung des deutschen Bankgesetzes p. 12

L I T E R A T U R Ă

Firuța Nuțului.

Vor fi vre-o 18 ani de când umblaiu mai întiiu și mai pe urmă în satul Frumoasa, de pe apa Tîrnavei. Atunci eram tînăr, umblam în lungul și latul țării și 'n car și 'n căruță, și călare și pe jos, să adun cîntece populare și să văd cu ochii traiul și datinele poporului nostru.

Intr'o dupăamează ajunsei în satul Frumoasa, vestit prin frumuseța locului și prin bunătatea vinului și al grîului și prin hărnicia poporului. Acolo aveam bun cunoscut pe preotul cel tînăr, care era numai de vre-o cinci ani preoțit și avea de soție pe verișoara mea Anița. Preotul era dus la tîrg la Sibiiu, de unde-l aștepta să sosească în toată minuta, ear preoteasa era acasă învăluită cu cei doi copii, din care unul era sugător în brațe. Înainte de amiază plouase sdravăn, ear acuma era cerul senin, aerul bun, de-ți era mai mare dragul a sta pe afară. După ce ne dădurăm bună ziua, ca neamurile, după ce-mi spuse că-i pare bine că mă vede odată la ei și după ce ojinaram, eu mersei în grădină, ear ea rămase la culină să gătească cina.

Mult îmi plăcu grădina popii, din care se vedea hărnicia lui și a soției sale. Toate erau în bună rînduială, toate ca pe scrisoare și era ocilită cu un pâlant de scînduri. Chiar la fund era un nuc mare, stufos, și sub el o masă rotundă de peatră — care însă fusese mai 'nainte peatră de moară, dar subțindu-se prin tocire, acum era folosită ca masă de grădină. Lîngă masă erau scaune de scîndură bătută cu cuie către picioarele ce erau niște pociumbi înțepeniți bine în pămînt. Acolo mă așezaiu o leacă și-mi pu-sei pălăria pe masă.

Dar nu stătui două-trei minute și trebui să scot repede hărtia și cerusa din busunar și să prind a scrie cîntecele jalnice, ce veniau la auzul meu din grădina vecină, unde o nevastă sta plecată între straturî, plivia și cînta atît de jalnic, de sta să se topească și masa cea de piatră de jalea ei. Și am scris multe foi, că ea a stat acolo plecată și a cîntat și a plîns pînă nu i se mai vedea la mîna, iar eu am scris mereu, ca nu cum va să-mi scape vre-o vorbă.

Cum zisei, de atunci au trecut vre-o 18 ani, dar de cîte ori îmi vin hîrțile scrise atunci în

mîna, tot-d'auna îmi aduc aminte și de acea nevastă, care — după cum îmi spunea verișoara preoteasă — se numia Firuța Nuțului. O să vă spun povestea ei, dar mai întiiu să vă spun cîteva din cîntecele ei de atunci:

Peline, verde peline,
Amăriși inima în mine!
Pelin bea, pelin mînic,
Pe pelin noaptea mă culc;
Dimineața cînd mă scol
Cu pelin verde mă spăl;
Caut în cofă — apă nu-i
Canta-i cu pelin în cui!
Date-aș dracului peline
Că secași inima în mine!

Amaru-i Doamne pelinul
Dar mai amar îi păginul;
Că de i-ai face apa vin
Tot nu-i faci voiă deplin;
Și de i-ai face apa bere
Tot nu faci p'a lui plăcere.

Vai aproape-s de urit,
Ca piciorul de pămînt;
Și-s aproape de necaz
Ca năframa de obraz!

Tuturor le pare bine
C'a căzut răul pe mine;
Dar n'are ce le părea
Că și pe ei poate cădea,
Și nu-i pară nimărul
C'a cădea pe pruncii lui!

Nu știu, Doamne, rău îi locul,
Orî m'o părăsit norocul;
Nu știu Doamne locu-i rău,
Orî fără noroc is e!

Nu bate Doamne omul,
Iai mintea și norocul,
Că-i bătut el săracul!

Nu da Doamne popii bine
C'a legat răul de mine!
Cu amar și cu necaz
Es rujile din obraz;
De ași mai avea zile bune
Rujile iară s'ar pune.

Cît amar și cît necaz
Tot la mine a rămas;
Cît necaz și cît urit
La mine-i sălășluit.

Mult mă 'ntreabă oare-cine,
Unde-i carnea de pe mine?
— Mă omule, nu fi beat,
Carne-o fost, dar o secat
De jale și de bănat,

Și de cite m'o mincat;
Carne-o fost, dar s'o topit
De jale și de urit
Și de cite-s pe pământ!

Nu mă bate Doamne, tare,
Că și io-s a dumnitale;
Nu mă bate, Doamne, rău,
Că și io-s copilul tău!

De-ar da Dumnezeu să deo
Frunza 'n plop să nu mai stee
Omul necăjit să pieac;
Să rămână cui-'i bine
Să se sature de lumc;
Că și eū m'am săturat,
Focul de o-ar fi mincat!

Dă Doamne pe cimp bujor
Și in toată casa fecior,
Dă Doamne pe cimp bucate
Și-o fată la șapte sate
Și aceea încă să moară
Cind a fi Doamne, fecioară!

Și alte cîntece jalnice, de neamul acestora, cînta ea, de ți se rupea inima de jalea ei.

Cînd mai nu mi se mai vedea a scrie, cîntarea înceta și în curtea preotului auzii glas de clopoșele. Mă sculaiu sus pe un scaun să văd fața cîntăreții, care mă ținuse pironit la masă două ciasuri bune. Imi gîndeam: privighetoare frumoasă și păun cîntăreț nu se poate. Dar m'am înșelat. Era o nevăstuță sprintenă și drăguță, dar numai a doua zi putui vedea fața; atunci nu mă lăsaū crengile cele dese ale pomilor din grădina preotului. Merseiū deci afară din grădină și în portiță mă întilniū cu preotul, care înștiințat de preuteasă despre aflarea mea în grădină, înainta spre mine. De departe începu d-lui: Mi-a spus preuteasa că ești la noi; știū că ți ai umplut cite-va coale de cîntece de la Firuța Nuțului, că — precum mi-a spus preuteasa — a voit să între în grădină și ea, dar auzînd pe Firuța cîntînd și vîzîndu-te pe tine învăluit cu scrisul, v'a dat bună pace.

— Așa-i, frate părinte, am scris multe de toate dar tot jalnice; trebuie că biata nevastă-i tare nefericită; nu știū tu?

— Dar cum să nu știū? Că doară suntem vecini, numai gardul ne desparte. Ți-oiū spune eū pățaniile ei, avem vreme, că știū că barem cite-va zile stai și la noi, ca la neamuri, că pe la străini stai destul.

— Nu staū pe la străini, părinte, ci pe la neamuri, că doară Româniū toți ni-s neam...

A doua zi după dejun eram în grădină cu popa, numai amîndoi și aducîndu-mi aminte de cîntecele de erī, îl rugaiū să-mi spună povestea Firuții, că eram nedumerit de a afla pricina din care cîntă ea atît de jalnic. Ear părintele și amicul meū Ion începu așa:

Uite, chizule și pretine, grădina asta mare ce-i lingă a noastră, a fost a lui Nuțu bogatul de aci. Nuțu era cel mai avut om din Frumoasa, cînd am venit eū aci ca capelan, acu-s cinci ani. El avu numai doi copii: un fecior, care trăește și azi și-i om cu stare și primar sătesc, și avu o fată mai mică, pe Firuța. Cînd am venit eū aci, Nuțu-și însurase feciorul, ear Firuța atunci se apuca fecioriță. Eū, precum ți-am spus veniū aci numai capelan, că trăia încă popa cel bătrîn Moise, dar zăcea la pat, nu putea purta oficiul, din care pricină pe mine mă trimise cel mai marī ca să-i fiū de ajutor, ear el să-mi dea a 3-a parte din toate venitele parohiei. Dar popa Moise avea un fecior cătană, Precup, pe care ar fi voit să-l facă popă în locul lui. Precup însă nu se gătase de popie; el de prin clasa 3-a gimnazială intrase la finanți, de acolo la oaste ca soldat de rînd și în urmă trecu la gendarmăria. Cătană poate că a fost harnică, dar de altă muncă nu-i bun. După ce vezu popa Moise, că pe mine m'au trimis cei de sus cooperatori aci, trimise cărți după fecior să iasă de la gendarmeria și să vină acasă, că l'a popi în locul lui, că lui i se cade să fie popă în sat, nu unuī străin adus de apă ca mine. Și veni Precup, și cînta Dumineca în strană, iar după prînz mergea la joc și juca letele în rînd, cu deosebire însă juca pe Firuța Nuțului, pe fata celui mai bogat din sat. Fata era frumușică și tînărucă, iar el isteț și drăcos, ca cei ce umblă lumea și țara. Dar fata avea drăguț pe un fecior de aici, din oamenii de omenie și el încă era om harnic și frumos ca și ea. Putea dar alege, după care să se mărite.

Popa Moise trimise după Nuțu de merse la el și-i spuse așa: Mă Nuțule, mă, eū n'am avut parte să pot sluji la sfîntul Altar pînă mi-oiū vedea feciorul popit. Uite, a venit *ageștul* ăsta pe capul meū. Dar mi-am adus feciorul din cătănie și-l popesc pe el în locul meū; vrei tu să fim cuscri, să fiă Firuța ta preuteasă, să nu o arză soarele pe cele răzoare, că-i păcat de moarte. De vrei, vezi și te socoți, în trei săptămîni îi cununăm și în vr-o două luni de zile ea-i preo-

teasă și scoatem pe adușii acești de apă de la noi din sat.

Nuțu asculta vorbele popii Moise, netezindu-și mustețile, apoi grăi și el: D'apoi, părinte Moise, dacă va fi scrisă și împărțită de la Dumnezeu sfântul să fiă așa—eu nu voi zice ba, că—drept spunându-ți, și eu cred, că s'ar ducului să fie aici la noi în sat popă fiul d-tale, iar preoteasă o fată din norod, că d-ta ești popa nostru pînă te ține Dumnezeu și fiul d-tale ar trebui să-ți urmeze, iar d-lui—de vrea să popească la noi, o fată de ale noastre ar trebui să iec.

—«Așa, Nuțule, așa vrea Dumnezeu și așa va fi, numai voi să fiți oamenii. Vom cununa pe copii și voi veți merge la Vlădica vre-o 5 — 6 frunțași cu jalbă și veți zice așa: De când e lumea lume și Frumosa sat, la noi tot neam de a popii Moise a popit, deci nu se cade să ne dai un popă străin. Pune sfinția ta pe Precup, pe fiul părintelui Moise, ajutor tătine-său, că ori cum, mai bine să ajută tatăl cu fiii lui, de cât cu streinii, și vlădica va asculta, va duce pe veniturile aceste de aci și Precup va rămînea popă și Firuța ta preuteasă la noi în sat.

Așa slătui popa Moise pe Nuțu, bocotanul și Nuțu credea, că așa trebuie să fiă — după cum zice părintele Moise, că-i popă bătrîn și știe mai bine, ce se cade și ce nu se cade. Deci merse voios Nuțu de la părintele Moise, voios de putea prinde iepuri cu el, că va fi socru la popa cel tînăr, la popa Precup, și va fi cuseru cu popa Moise, ear lata lui, Firuța, va fi preuteasă.

Ajuns acasă spuse boresii și fetii și chemă și pe fecior și pe noru-sa și le spuse slatul avut cu popa Moise. Și se bucura și lelea Sanfora, boreasa badii Nuțu, că lata ei va fi preuteasă; și se bucura și Istode feciorul badii Nuțu, că va fi cumnat cu popa; și nevasta lui Istode încă se bucura, că va fi cumnată cu popa și cu preuteasa, numai o leacă se și supăra în inima ei, cînd se gîndi, că Firuța se face preuteasă, ear ea nici dăscăliță nu s'a făcut. Toți se bucurară, numai Firuța nu, că, vezi că Firuța avea drăguț drag și frumos, despre care știa că o iubește și c'a lu-a-o și că cu el vor avea și ce le trebuie și s'a ținea fâlos c'a căpătat'o. Văzînd-o tată-so pusă pe gînduri și că nu dă semne de bucurie și ea, o întrebă:

— Dar ce-i, fată hăi! încă nici nu te bucuri cînd vezi, că eu mă sbat să te fac doamnă, să

trăești din prescură gata, să nu te arză soarele la lucru, să îți fruntea satului?

Ear Firuța deși era tînără și rușinoasă, își luă inima 'n dinți și le spuse așa:

— Nu știu tată, li va din popia lui Precup ceva ori ba, dar știu că eu bucuroasă după el nu voi merge și—de mi-ți da cu sila—știu că raiul pe pămînt nu-mi va pica cu el. El îi *hamis*, a fost cătană multă vreme, a învățat p'acolo cîte toate, mai multe rele, ca bune. Lucra și purta găzdușagul nu știe, tată-so nu-i dă nimic, că n'are nimic, ear de n'a căpăta nici popia, și-a toca averea și-oiu mîncea de la el bătăi de s'o duce vestea și povestea.

— Ba *puștea pe limbă-ți!* sbiera lelea Sanfora, puștea pe limbă-ți! S'a face popă, că satul vrea și tată so lui îi dă dreptul și tu vei fi preuteasă. Apoi, că n'are tată-s'o avere să-i dee, doară avere-i aceea cînd îi dă un sat ca Frumoasa, de la toată casa mierță de cucuruz, ferie de vin și zi de lucru, d'apoi clejia cea mare? Aceste-s avere ca grofească de mare! Apoi noi încă v'om da casă și moșia și vite și oi, cît popă ca Precup n'a fi pe apele aceste de bogat și preuteasă ca tine de cinste n'a fi nici una, ha — după cum Precup a umblat în lume și a învățat multe, pôte s'ajungă chiar protopop! Atunci gîndește-te la cinste, fată, la cinstea ce-i avea-o tu și ce o vom avea și noi după tine!

— Bine zici, adaoșe badea Nuțu!

Firuța numai clătia din cap îngîndurată.

A doua zi era plin satul, că Precup, feciorul popii Moise, ia pe Firuța bocotanului Nuțu și se popesce aci, ear mie mi-or da drumul de unde am venit. Vestea ajunse pînă la mine. Adecă mai întiiu auzi dăscălița, care spuse preotesii ear preuteasa îmi spuse mie. E'i mă întristaiu de această veste, cu toate că sciam, că nimic s'a alege din aceste planuri, dar mă întristaiu că văzui, că aci înaintea ochilor mei se întimpla o înșelăciune mare, din care va urma o nefericire pe niște oameni de omenia și nevinovați dar proști. Ce era să fac? Mă pun și chem pe bocotanul Nuțu la mine și-i spun așa:

— Bade Nuțule, drept îi svonul ce se aude prin sat?

— Ce svon, domnule părinte? Se făcea a nu ști badea Nuțu, ca bocotani ce-i fâloși, cari vor să știe părerile tuturor.

—D'apoi răspunsei eu, nu te mai face că nu

știți; e vorba că-ți măriți fata după feciorul popii. Dacă-ți așa—să fie într'un ceas bun, numai cît dumniata ești un om bătrîn și cuminte, trebuie că ți-ai tras bine seama ce faci. Că uite, bade Nuțule, dacă fetii îi place de Precup, și dacă d-ta chibzuești că-ți om, care să știe ținea casă, și să nu o batjocorească pe ea și pe dumnea-voastră, atunci faceți, noroc să deo Dumnezeu! Dar, dacă fata n'are cea plăcere pentru el; dacă numai cu nădejdea că s'a face Precup popă și ea preteasă o măritați după el, atunci datorința mea de preot este să vă spun să nu vă prea grăbiți. Cercați mai întîiu—poate-se face preot ori ba? Și—dacă îi afla de bună seamă că cei mai mari l'or face popă—atunci calea vlea! Dar vă rog să nu vă grăbiți, că căsătoria nu-i p'un andoi, ci-ți până la moarte.

Așa spuse-i lui badea Nuțu, iar el mă asculta până'n capăt, apoi îmi răspunse în modul cum sunt obișnuiți a răspunde bocotani prosti, din cari nu vorbesce mintea, ci încrederea în avere. —Domnule părinte, îmi zise el, că ce m'ai întreat, eu ți-oî răspunde verde cum stă lucrurile: M'am înțeles cu părintele Moise așa, că d-l Precup, fiul d-sale, să iee pe copila noastră și să rămîna ajutor tătine-său, iar după moartea bătrînelui să fie preot singur la noi. Incît pentru dumneata—mă năguli bocotanul—vom merge la Vlădicie și ni-om ruga să-ți deo sat bun, că ești om vrednic și ni-ai slujit cu credință, pînă ni-am căpătat omul nostru. Așa grăi bocotanul fălos, ca și cînd de la el ar atîrna soarta preoților și a parochiilor. Vedeam planul lor, vedeam rătăcirea în care se afla, vedeam că sunt amăgiți, le-ași fi ajutat din tot sufletul să fie bine, dar eu aveam puțin crezămînt înaintea lor, ei credeau că-mi tem postul de Precup; deci numai atîta mai zise-i bocotanolui:

—Bade Nuțule, îmi pare bine, că însu-ți mi-ai spus ceea ce de alt cum știe satul tot; dar eu îți mai spun odată, nu vă grăbiți cu nunta, mergeți întîiu la Vlădicie și numai după aceea faceți logodna și în urmă ospetul.

Cu aceste s'a dus bocotanul. Ce s'ar fi sfătuit cu popa Moise — care acum era în mintea copiilor, — ce nu, nu știu, destul că peste cîte-va zile mă chiamă la logodna lui Precup cu fata Nuțului. Toți erau voioși numai mireasa nu prea, iar eu eram fără pic de voie. Oamenii credeau că sunt necăjit că ce-mi pierd satul.

După trei săptămîni fu nunta. La nuntă luai eu și eu parte cu preteasa mea. Fu în adevăr o nuntă găzducească. Pe biata mireasă, în nădejdea, că o fac preteasă, o desbrăcaseră de hainele ei cele românești și o îmbrăcară domnește. M'a prins mila cînd am văzut-o impuțată, după cum o gătase o fată de jidan de aci; că ea sărmana, nu știa cum să îmbrace hainele cele domnești, cari îi ședeau atît de rău, că nu se știa purta în ele.

Indată după nuntă, la vre-o săptămîna, merse Precup cu socru-su, cu Nuțu cel bogat, la notarul public, și făcură contract cum că din tot binele ce are bocotanul Nuțu, jumătate să se scrie pe feciorul lui, pe Istode, și jumătate pe Precup că—zicea Precup—toate scrisorile ce-mi trebuie pentru ca să încap popă în Frumoasa le am, numai îmi lipsește scrisoarea cum că sunt moșieș c'apoi pe un moșieș nu-l pot lăsa fără sat, are drept în satul lui mai mult de cît calicii și veniturile fără moșii. Și se veni pe partea lui Precup casa ast' de lîngă ceasta parochială și 35 jugăre de loc, și 4 boi, și car, și 2 vaci cu viței și vre-o 80 de oi cu lapte și bune ca la un domn de cei mari; tot p'atîta se veni și lui Istode, la fiul lui Nuțu bocotanul. Bătrînel Nuțu cu boreasa lui nu și-au oprit nimic, ei au zis, că vor trăi cu fata, că ginerele fiind popă, cu slujbele cele multe va fi mai mult dus și să nu-i fie urît fetei singură.

Cînd auzii de una ca asta mă întristai în sufletul meu, căci vedeam, ce va urma, dar ce era să fac? Ajuta nu puteam nimic, că pe cel ce nu ascultă, nu-l poți nici ajuta.

După aceasta s'au pus trebile la cale să meargă la vlădicie vre-o zece fruntași și să ceară pe Precup de popă. Ca să le fie calea mai ușoară i-au ospătat bine cîte-va zile de-a rîndul și popa Moise îi învăța cum să vorbească cu vlădica. Ba odată au adunat satul întreg în școală și au făcut o carte dictată de popa Moise și scrisă de Precup și subscrisă de satul întreg cum că adecă, mie să-mi deo alt sat, iar în locul meu să pună pe Precup ajutor tătine-său, iar după moartea aceluia Precup să fie popă în Frumoasa. «Doară ce face un sat de oameni e făcut», zicea popa Moise, iar cuscru-s'o Nuțu închina și la unul și la altul, ca să se iscălească, ca la un lucru mare. Eu despre toate știam, dar mă făceam a nu ști nimic, măcar că veneau în adins mueri trimise

la preoteasă și începeau: Vai, doamnă, cât îi de rău, că nici d-ta nici domnul părintele nu-î de aici, ca să puteți fi tot la noi, că ni-î drag de dumneavoastră, dar așa satul cere pe Precupul popii Moise.

Veneau adecă ca spionii să vadă ce va zice preoteasa, dar ea rîdea de spionarea lor și le răspundea: D'apoi nu pot fi toți oamenii tot numai din Frumoasa, destul de rău ne pare și nouă că nu suntem de aci născuți.

Și deputația cu jalba merse la vlădicie, de unde li-se spuse așa: Popa Moise a urmat popă în urma tătă-său nu pentru că e tot fecior de popă, dar fiind-că se pregătise de popie și dacă d-lui își pregătea pe Precup de preoție, preot îl făceam, orî în Frumoasa, orî în alt sat, dar așa nu se poate. Preoția nu-î ca o moșie să rămînă din tată 'n fiu, orî s'a pregătit pentru ea orî ba. Pînă părintele Moise are zile, nime nu-î ia locul, așa bătrîn și neputincios cum e, îl ținem, ba i-am dat și ajutor bătrînețelor pe popa ăst tînăr; dar bătrîn cum e, dacă va umbla cu jalbe și copilării de aceste, atunci își va pierde darul și popia.

Auzind deputația răspunsul episcopului a venit acasă drîmboiată. Ba peste cîte-va zile veni protopopul în comună și spuse părintelui Moise, că să nu cuteze a mai face ast-fel de jalbe, că va umbla rău.

Acum să fi văzut necaz! Bocotanul Nuțu se căia că și-a măritat fata după Precup; el le spunea, că să nu se teamă, că m'a scoate el pe mine din sat și va urma el în locul meu. Deci se puse cu fel și fel de apucături și pîri să mă poată scoate, eu însă stam liniștit și-mî împlineam oficiul. Văzînd, că pe astă cale nu poate eși la ceea ce-și gîndea el, se puse cu buna: îmi promise doi boi care mi i-oî alege, numai să-mî cer altă parochie; crezînd că de voiî merge eu, episcopul va fi constrîns a-l face pe el preot. Eû, firește nu mă învouiî. Văzînd, că nici pe astă cale nu-și poate ajunge scopul, se puse cu amenințări și cu fapte hîde; într'o toamnă îmi arse două căpițe mari de fin pe hotar, fără să pot afla pe făptuitor, și de bună seamă numai el fu făptuitorul. Ba, ar fi aprins și casa parochială, numai să mă vază urnit de aci, dar se temea, că va arde și a lui fiind chiar lîngă a mea. Vre-o doi ani de zile avuiî necaz cu el, în urmă se ogoi și se puse pe băutura. Lucrul cîmpului nu-î plă-

cea, să lase pe Nuțu să poarte economia încă nu voia, înjura pe socru-s'o de cîte-s în lume și-î striga în gura mare: N'ai nimic aci, tot e al meu, de te mesticî în trebile mele—te arunc în drum că numai din milă te țin. Dacă cuteza muerca se zică vre-o vorbă, o înjura și pe ea orî că-î striga numai una: tacî proasto! dar așa de tare de se auzia de aici.

Băutura o mîna mercu, ba se puse cu jidaniî și la joc de cărți. La vre-o trei ani după ce se însură el—muri tată-s'o și luă pe mîsa la el.—Ea încă bea bine ca și el, ast-fel biata nevasta lui era și este pînă'n ziua de azi ca într'un iad. Nuțu, tatăl nevastei și cu boreasa lui, ne mai puțînd suferi înjurăturile lui, s'aî tras la fiul lor la Istode care-î om de omenie și cel mai de frunte plugar în sat, dar biata Fîruța trage rău.

Acum a scăpat de soacră, c'a murit, dar unde 'ți trebuie mai a dracului soacră decît un bărbat la care-î pute lucrul și-î place numai băutura și cărțile...? Oile și porcii, boii și vacile, toate le-aî măcinat. Acum, dacă vrea biata Fîruța să se îndulcească cu o lingură de lapte, merge la aî lor —la frates'o unde-î sunt și părinții. De o întrebă cine va: Cum o mai duci? Ea răspunde zîmbînd amar:

Scii drăguță, scii tu bine
Cum trăescî cu cine-î cine!

Dar la aî lor încă nu prea cuteza să meargă, numai cînd e harnicul de Precup dus de acasă, că a oprit'o. Norocul ei, că el mai mult e tot dus iar cînd vine acasă o ceartă și tot proastă îi zice și cere de mîncare tot carne. Dar de unde amarul ei să-î facă de mîncare tot carne că aci numai rar de taie măcelării cîte o vită, apoi și cînd taie, ea n'are bani, iar el banî încă nu-î dă că de unde să mai tot aibă și el?

Așa o duce sărmana cu harnicul de Precup, bătută necăjită și amărită de numai unul D-zeu o știe. El tot bea și face pricinî prin cea focuită de crîsmă, tot ia banî împrumut de la jidanul și tot cu jidanul și joacă'n cărți. Pînă acum se zice că-î dator peste o mie de fl. jidanului, d'apoi altor oameni? Că—cum simte că a vîndut cineva o vituță, tot pe capul lui e pînă scoate baremî 10—15 fl. și la toți dă scrisoare scrisă de mîna lui, că de n'o plăti, să aibă drept a se intabula pe moșia lui. Jidanul pe cum am înțeles, s'a și intabulat pentru o mie de fl. De va

ținea tot așa, nu mult va trece și toată moșia cea mare s'a măcina, precum s'a măcinat vitele cele multe și scumpe. Acum știți de ce cîntă biata nevăstuță:

Peline verde peline
Amară-i frunza pe tine!

Atîta a cîntat sărmana, cîntarea aceasta, de acum toți vecinii o știu de-a rostul, și cînd îi aud glasul cel frumos și jalnic, toți plîng de mila ei.

Așa îmi spunea părintele Ioan și cînd voiam să-l întreb: de are nevăstuța copii orî ba, un cîntec jalnic ce venia din grădina vecină străbătu la urechile noastre și rămaserăm ca înmărmuriți de glasul cel jalnic care cînta:

De-ar fi Dunărea de lapte
Din cine nu măi faci frate;
De-ar fi Dunărea de viu
Nu faci frate din păgîn.

La toți li-i lumița dragă
Mie mi-i cerneală neagră,
La to-ți li-i lumița bună
Va!, mie mi-i mătrăgună.

De-ar da Dumnezeu să dec
Frunza-'n plop se numa! stee
Omul năcăjit să piee,
Să rămînă cui-i bine
Să se sature de lumo
Că și eă m'am săturat
Focul de m'ar fi mîncat.

Nu se măi gîndească nime
După rău s'aștepte bine,
C'asa a lăsat Dumnezeu
După bine s'aștepți rău.

Nu bate Doamne omul
Ia-i mintea și norocul
Că-i bătut el săracul.

Dă Doamne 'n lume bucate
Și-o fată la șapte sate
Și-accea încă se moară
Cînd a fi, Doamne, fecioară!

N'am măi putut de mila ei, ne-am dus în lăuntru și mult timp am stat privind unul la altul, fără a zice vre-o vorbă, dar venind cina pe masă ne-am pus la ea ostînd:

Va! de omul fără noroc!

ION POP RETEGANUL.

Musca rea.

(Din datinele și credințele Românilor despre insecte).

Dacă va face cine-va primăvara cam prin timpul lunii lui Aprilie și Maiu o preumblare în părțile de prin prejurul Vîrcioveii, Severinului, Cladoveii și Orșoveii, va observa de sigur, că aproape jumătate din Oltenia, o parte din Țe-mișana și Serbia, e hîntuită de un feliu de musculiță, care, în formă de nor negru, se năpustește asupra animalelor, ce trăesc prin acele părți (1) virîndu-li-se în nas, urechi și gură spre a le suga sîngele, și a le împunge cu rîtul ei cel foarte veninos, așa de cumplit, încît le cauzază și moartea. (2)

Această musculiță, care se ține de familia *Țintariului*, însă care samănă măi mult unei muște de rînd de cît unui țînțar, se numește de popor *Muscă rea* (3) și *Muscă veninoasă*, (4) iară de către cei învățați și măi ales de către naturaliști *Muscă columbacă* sau *columbace*, lat. *Simulia Columbaczensis*.

Această muscă foarte veninoasă începe cu deosebire după ploae să iasă în roiuri foarte mari din locurile cele stufoase, unde se ascunde de picăturile de apă, ca să atace animalele.

Un soare frumos și un timp călduros după o ploae îndelungată sunt cele măi bune momente cînd această insectă poate să-și ajungă scopul.

Dacă în acest timp vitele se află pe cîmp, atunci puține scapă neînveninate de această musculiță, care în roiuri negre străbato cîmpiile, văile și dealurile, aducînd supărare chiar și oa-

(1) *Tribuna poporului* an III. Arad 1899, No. 49, p. 2.

(2) Brehms: *Tierleben - Insekten*. Leipzig und Wien 1892. p. 488. — *Vezî și Albina* an. I, București 1898, No. 37, p. 1175: «*Musca columbacă*. Această muscă, zisă de popor *Musca rea*, apare în fie-care primăvară dela 15 Aprilie pînă la 15 Iunie. Singura parte a țerii noastre, care e espusă acestei muște, sunt județele: Mehedinți, Gorj, Rimnicu-Vilcea și Dolj. Ele vin în grupuri mari și sunt foarte periculoase pentru vitele domestice, căci acul cu care se servesc a înțepa fiind otrăvitor, animalul este espus a muri.»

(3) *Albina* an. I. loc. cit. — Al. M. Marienescu: *Musca columbace* și *Strechia*, publ. în *Familia* an. XXIX. Oradea-mare 1893, p. 582: «Muștele, numite *columbace*, la poporul românesc se numesc: *Musce rele*.»

(4) Com. de dl Ios. Olariu, învățător în pensiune din Maidan, în Banat.

menilor, (1) cărora li se vîră mai cu samă în ochi. (2)

Animalele, cari sunt mai mult expuse, sunt ceje cu părul alb. E de ajuns ca un roiū de aceste musculițe să se așeze bine pe o vită, ca aceasta în timp de 24 de ore să se învenineze, să se umfle bute și apoi să peară.

Din cauza aceasta vitele, cărora instinctul le anunță nenorocirea ce le așteaptă, stau în decursul timpului cînd se arată aceste musculițe periculoase, mai mult ascunse prin coșare, și'n părțile muntoase chiar prin peșteri. Iar țărani, cînd încep să are cîmpiile, avînd trebuință de munca vitelor, fac focuri pe brasde anume ca fumul lor cel negru și greoiū să le alunge, ceea ce într'adevăr să și întîmplă, căci ele, nepuțin suferi fumul, zboară în alte părți.

Poporul din alte părți unde se arată această musculiță foarte veninoasă și dăunătoare, neștiind cum și de unde apare ea în niște roiuri așa de mari, a creat în închipuirea sa diferite legende despre dînsa. Cea mai cunoscută și mai respîndită dintre toate legendele acestea e cea următoare:

«Se zice, că în timpurile cele mai vechi s'ar fi aflat prin părțile de peste Olt un mare șarpe; că ar fi avut șapte capete și că ajunsese spaima satelor pe unde locuia. El era așa de mare că pe unde trecea lăsa în urmă-i o dirîitură destul de adîncă. Ochii lui erau așa de luminoși, că în apropierea culcușului, unde dormia noaptea, era ca și ziua în amiază. Nu sta numai într'un loc ci mergea unde-i plăcea fără să aibă vre-o frică, fiind că nimenea nu îndrăsnia a-i sta în cale. Dar după cum se spune, locul unde petrecea mai mult, era în apropiere de Craiova, pentru că pe acolo putea să aibă și să găsească mîncare mai cu înlesnire. Hrana lui erau animalele și oamenii pe cari îi prindea în cale. Toți erau cuprinși de o mare groază cînd auzeau puter. nicul lui flucrat și căutaū să fugă în locurile cele mai ascunse. Nimenea nu avea curajul să i se împotrivescă.

«Intr'una din zile, se zice că vre-o 15—20 de voinici, călări și înarmați cu puști, se luară după

el; însă șarpele cum îi zării începu să pocnească din coadă; caii se speriară și o luară la fugă îndărăt, ear alicele pe cari ei lo aruncase asupra lui nu prinseră de loc în pielea cea groasă.

«Cîte rugăciuni pe la biserici și mănăstiri nu făceaū popii, ca Dumnezeu să depărteze această fiară din mijlocul lor! Dar toate erau de giaba. Toți pierduse orî ce nădejde de-a fi scăpați și așteptaū din cînd în cînd să fie înghițiți de șarpe.

«Tot pe atunci era în acele părți un voinic anume *Iovan Iorgovan*. Acesta era vestit pentru curajul său și multe isprăvi făcuse. El avea și un cal foarte iute, care săria munții fără nici o greutate, care cînd necheza se auzea de trei poște.

«Văzînd descurajarea, la care ajunsese lumea, *Iovan* spuse tuturor că va eși să se lupte cu fiara. Intr'o bună dimineață puse șeaua pe cal și, după ce-și luă ziua bună dela toți cari îl impresurau și nu mai aveau nădejde de a-l mai vedea, se urcă pe cal și cu un mare iatagan în mînă porni după șarpe. El merse mai întăiū la culcușul lui; aci nu-l găsi, dar dându-i peste dirîitura corpului, o luă după el. După o goană de vre o jumătate de poștă îl ajunse într'o vale unde *vircolaci* mîncău o pradă prinsă. Cînd îl zări dete pintenii calului și mai tare, ca să poată ataca șarpele înainte de a se scula.

«*Șarpele*, observînd că vine ce-va spre el și că poate avea o nouă pradă, începu a se descolăci spre *Iorgovan*.

«*Iorgovan* dete a doua oară pintenii calului care ca un zmeū se aruncă spre șarpe.

«Aci, în acca vale pe Jiū mai sus de Craiova, se încinse o luptă între șarpe și *Iorgovan*.

«*Șarpele* îndirjit pocnia din coadă de urla valea și cu cele șapte capete căuta să înghiță pe cal și pe *Iorgovan*.

«Cu iataganul bine ascuțit *Iorgovan* tăiă trei capete fiarei, care în sbieretul cel mai asurzitor porni spre munte rāzimîndu-se în capete și în coadă.

«*Iorgovan* tot după el.

«Ajunși în munte, șarpele caută a se ascunde prin păduri, dar în zadar, căci *Iorgovan* găsindu-l îi mai tăiă două capete.

«Atunci începu să fugă în spre Dunăre de-a lungul munților, sārînd din munte în munte.

«*Iorgovan* mereū după el. Cînd îl ajunse la colina numită *Capul șarpelei*, *Iorgovan* îl pierdu

(1) *Tribuna poporului* No. cit. — *Albina*, an. I, No. cit. p. 1175: «Nu numai animalele sufer de înțepăturile acestor insecte, dar s'au văzut casuri cînd chiar omul a căzut victimă înțepăturilor lor.»

(2) Brehms: *Tierleben*, cit. p. 487.

din vedere, dar văzînd că o peșteră stă deschisă înaintea sa, numai de cît își închipui că trebuie să fi intrat acolo. În asta nu se înșelă, căci ajungînd la gura peșterei, îi văzu urma prin țărînă. Atunci Iorgovan descălică de pe cal și îl bagă înăuntru ca să-l scoată șarpele. Cînd șarpele eși îi mai tăiă un cap ast-fel că rămase numai cu unul.

«Șarpele, plin de mînie și sbierînd înfiorător, o luă înainte.

«În urmă, după o goană de vre o două zile prin munți, se apropiară de Dunăre.

«Înainte de a sări în apă, se zice că șarpele s'ar fi întors spre Iorgovan și ar fi voit să-l zgrume, dar slăbindu-i-se puterile, s'ar fi afundat în Dunăre scoțînd următoarele cuvinte :

«Iorgovane! Iorgovane! tu cu calu mi-ai perdut viața! să știi de acum înainte, că ce va eși din acest loc, unde eu mă înec, va fi pericol pentru calul tău, și pentru toți caii de acum în colo; iar tu vei crăpa de necaz văzîndu-ți calul tău perind din cauza mea!

«Și aceea ce ese din acel loc în timpul primăverii este *Musca rea*. Și este adevărat că ea atacă mai mult caii de cît pe celelalte animale.» (1).

O variantă a acestei legende din *Banat* sună precum urmează:

«A fost odată
Ca nici odată
Cînd era lumea curată
Și cu codri împănată
Și codri erau pustii
Și satele pe cîmpii
De puține ce erau
Ca de dor mi se vedeau...

«A fost odată cătră Dunăre pe valea *Cernei* o peșteră. Și'n peștera aceea trăia un viteaz cu numele *Iovan Iorgovan*. Și viteazul acela era atît de tare că se lupta cu urșii și cu leiî numai cu mînele goale.

«Într'o zi, primblîndu-se *Iovan Iorgovan* călare pe calul său pe valea *Cernei* în sus, vede în calea sa un *Balaur* cu două-spre-zece capete. Și cum îl vede nu se sperie de dînsul, ci din potrivă se repede asupra lui și începe cu buzduganul său cel de nouă măji de oțel a-l sdrobi la capete, pînă ce-l culcă mort la pămînt.

«*Ileana Cosînzana*, care se pierduse mai nainte

de-aceasta de surorile sale și se rătăcise prin aceste locuri, văzînd asemenea pre *Balaur* mai tot atunci cînd a dat *Iovan Iorgovan* cu ochii de dînsul, se pitulă de frica lui într'o tufă de alun, și acolo stete ea, fără a se mișca, un timp mai îndelungat, ca nu cum-va *Balaurul* să dea de dînsa. Eară cînd văzu acuma că *Iovan Iorgovan* l-a culcat la pămînt și nu este mai mult teamă că'i va face ceva, de bucurie mare precum și de dragul viteazului nostru, eși din tufă, alergă tot într'o fugă pînă la *Iovan Iorgovan* și, îmbrățișîndu-l, prinse a-l săruta.

«*Iovan Iorgovan*, văzînd pe *Ileana Cosînzana*

Atît de frumoasă
Și de drăgăstoasă
Că la soare
A'i fi putut căta
Iar la dînsa ba,
Prinse și el
A o îmbrățișa
Și a o săruta.

Dar pîn'ce sărută el pre *Ileana Cosînzana*, uită ca pămîntul de al doi-spre-zecelea cap al *Balaurului*, pre care nu apucase a-l sdrobi cu buzduganul său ca și pre cele-lalte un-spre-zece capete.

«Într'aceea însă capul cel nesdrobit, rădicîndu-se de unde era, pornise el știe cum, a fugi pînă la Dunăre, și aicea apoi se băgă el și se ascunse într'o peșteră, unde se vede că mai pe urmă a și perit.

«Din acest cap al *Balaurului*, pre care l'a omorît *Iovan Iorgovan*, iese și roiește în fie-care primă-vară *Musca veninoasă*, care, respîndindu-se apoi prin împrejurime, prăpădește o mulțime de vite din *Banat*.»

A doua variantă a acestei legende, și anume în versuri, sună ast-fel :

Plecat'or plecat
Din cutare sat
Trei surori la flori
În vărsat de zori;
Ele că'nî plecară
Și pe cîmp pășiră
A rupe'ncepură
Iederă și mură.
Pășir'mai departe,
Iată ce s'arată:
O hală cumplită
Jos incirlogită.
Acel șerpe mare
Sare în sus tare
După fete cure

(1) *Tribuna poporului*, An. II, No. cit.

Pe deal, pe pădure,
Sora cea mai mică
Și mai frumușică
Ana Ghîordănel
Nume frumușel
De frică țipa,
Codrul resuna.
Iovan Iorgovan,
Braț de buzdugan,
El se preumbla
Și se prepurta
La Vadul Dunării
La podul Rășavei.
Și el c'auzia
Codrul cum suna
Nu putea alege
Nici înțelege
Că-î glas mueresc
Orî glas voinicesc.
El se întorcea
Și Cernei grăia:
— Inceată Cerno'nceată,
Apa mea lăudată,
Că eü te-oîü cinsti
Și te-oîü dărui
C'o furc'argiñtîă
Cu fuor invelită,
Singură s'o toarce
Și se va destoarce,
Cerna-l auzia
Dar'nu vrea să stea
Iovan Iorgovan,
Braț de buzdugan,
Ear se întorcea
Și Cernei grăia:
— Inceată Cerno'nceată,
Apa mea lăudată,
Că eü te-oîü cinsti
Și te-oîü dărui
C'o știucă de aur
Cu ochi de balaur.
Cerna'l asculta
Și pe loc imi sta.
Iovan Iorgovan,
Braț de buzdugan,
El putea alege,
Putea înțelege,
Că-î glas mueresc
Dar'nu-l voinicesc.
Calu'ncălica,
Munții că trecea,
La șerpe-ajungea,
Șerpele-l vedea
Și din graiü grăia:
— Iovan Iorgovan,
Braț de buzdugan,
Cu ce fel de bine
Vinî tu-acum la mine?
Aü doară gindești
Să mă prăpădești,

Că de-oîü muri eü
Va fi și mai rău:
Căpățina mea
Se va despica
Musc'oîü slobozi
Care'n veac va fi;
Boii de la jug,
Caii de la plug
Se vor otrăvi,
De musc'or muri.
Dar și Calul tăü,
Care-î ca și-un smeü
Și el s'o otrăvi
De musc'o muri!
Iovan Iorgovan,
Braț de Buzdugan,
Sabia scotea
Și din graiü grăia:
— Ticăloaso șerpe,
Cu cuvinte sterpe,
Țar'oîü invăța
Eü cu mintea mea
Ca fumariü să facă
Și de muscă scapă,
Calul mî-a trăi,
Dar' tu mort vei fi!
Cu sabia da,
Trupu-î sdrumica
Dar capul fugea
In Dunăre-și da,
Dunărea-l primia
Și il ascundea
Muscă slobozi
Care'n veac va fi. (1)

In fine a treia și ultima variantă a acestei legende, asemenea în versuri, care e răspîndită, ca și cele două de mai nainte, mai cu seamă printre Româniî din *Banat*, sună precum urmează:

Sus la codrul verde
Oare ce se vede?
Sus la codrul Cernei,
La vadul Roșavei
Plecat'aü plecat
Din oar'care sat
Des de dimineață
Prin rîouă și ceață
Vr'o trei sorioare,
Fete frumușoare.
Sora cea mai mare
Dreasă'n sărutare,
Mindra Garafină
Se'n trecea cu-o zină,
De-î cați albul sin
Și părul de crin.
Sora mijlocie

(1) Publ. de Maria Dragan in *Gazeta Transilvaniei* an. LVI. Brașov 1893. No. 52, p. 3.

Lelița *Marie*,
 Plină-î de trufie
 Cu a sale gene,
 Ochișori, sprincene,
 Și de-I cați în ochi
 Morî ca de deochlu
 Sora cea mai mică,
 Ca ș-o porumbică
Ana Girozana
 Ca și *Sinziana*
 Le'ntrecea pe toate.—
 Ea e stea de noapte,
 Luceafăr de zori,
 Floarea florilor.—
 Ele petreceău
 Și flori culegeău,
 Cunune făceaău,
 Invirtind, cîntind,
 Codrul resunînd.
 Și-a apoi mai imbla
 Pîn'se debela,
 P'urmă odihnea.
 Mica adormia,
 C-le două mari,
 Ce-s surori primari,
 Cînd fu de cu sară
 Cătră cas'plecară,
 Pe mica-o lăsa
 Și ea tot dormia
 Pîn'zori revărsa,
 Și-apoi le striga
 Dar'nu le auzia.
 Făr'pe cucul mic,
 Mindru și voinic,
 Prin arbori sburînd
 Și din glas cîntînd.
 «Cucule, cucule,
 Auzi voinicule!
 Scoate-mă la țară
 La drumul de-cară,
 Să dau de sorî eară,
 Că țî-oîu fi eă vară!
 — «Nu știu, dulcea mea!
 Scoate-te-oîu ori ba?
 C'am eă vere multe
 Cîte flori pe munte!
 «Cucule, cucule!
 Auzi voinicule!
 Scoate-mă la țară
 La drumul de cară,
 Țî-oîu fi surioară!
 Cucul îi grăia:
 — «Ba eă, fată, ba!
 Că eă am surorî
 Cîte'n vară flori!
 «Cucule, cucule!
 Auzi voinicule!
 Scoate-mă la țară
 Să dau de sorî eară,
 Că țî-oîu fi soție

Pină voiî fi vie!
 — «Ba, că nu-s fecior,
 Să pot să mă'nsor,
 Ci-s o păsăruță
 Nu știu de drăguță!
 Atunci de pe o stîncă
 Groaznică, cumplită,
 Cale'ncolăcită,
 Iacă se vedea
 Spaima cea mai rea,
 Un șerpe venînd,
 După ea fugînd,
 Păn'ea—tăbăria,
 Șerpele-o-apuca,
 Coadă'ncolăcia,
 La briu și-o-adauna,
 Dar'ea se'ngrozia,
 Tare imî țulă,
 Codrul resuna.
 Sus pe Cerna'n sus,
 Mulți voinici s'aă dus
 Și toți s'aă repus,
 Dar'a mai rămas
 Un român viteaz
Ioan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,
 Cu un călușel
 Ca și-un vulturel,
 Doi cini mititei,
 Foarte sprintenei
 Și se preumbla
 Și se fasolia
 Sus pe Cerna'n sus
 Cam pe sub ascuns
 Calul său jucînd
 Ciniî sumuțînd
 Sulița strujînd.
 Și el auzia
 Dar nu pricepea,
 Ori cît mai ciulia,
 E glas bărbătesc
 Său glas femeesc?
 Căci Cerna mugă,
 Codrul răsuna,
 Apoi se întorcea
 Cerne-î de-î zicea:
 — «Inceată, inceată,
 Cerna mea curată,
 Că-ți voiî arunca
 În albia ta,
 Și-ți voiî da eă ție
 Mreană argintie
 Și-un fuor de aur
 Cu ochi de balaur,
 Singur se va toarce,
 Singur s'a destoarce!
 Cerna-l auzia,
 Pe loc înceta.
Ioan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,

Glasul pricepea
 Și il cunoștea,
 Că nu-î bărbătesc,
 Ci e femeesc.
 Apoi se minia,
 Calu-și pinteția,
 Cumplit il lovîa,
 De ca leu răcnea,
 Aerul fringea . . .
 Șerpele-l vedea,
 De spaimă fugia.
 Dar el il gonja,
 Cerna mi-o săria
 Și il ajungea!
 Șerpele aștepta
 Și il întreba :
 «Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,
 Cu ce fel de bine
 Viî tu azi la mine ?
 Doară socotești
 Să mă prăpădești ?
 Te rog viî mă lasă
 Și re'ntoarn'a casă.
 Jur pe capul meu,
 Mort voiî si mai rău!
De me-i omorî,
Capu-mî s'a 'mpuși,
Vermi s'or mulți,
Muște-or slobozi,
Calul țî-a mușca,
De loc va crăpa.
Boul s'a otrăvi
Flugul s'a oprî!
 «Șerpe-afurisite!
 Incă porți cuvinte ?
Țar'oiî învîța
Și ea m'asculta
Fumuri ca să facă
Și-apoi musca crapă . . .
 Calu-mî n'a peri,
 Dar tu mort vei fi!
 Căci am auzit
 Pîn'al prăpădit
 Ființă femeescă
 Cu falca-ți hoțescă!
 «Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan!
 Cind am auzit,
 Că tu te-ai ivit,
 Calul tropotind,
 Ca un smeû răcnind,
 Fata o-am lăsat
 Și nu-o-am vătămat!
 Te rog viî mă lasă
 Și re'ntorn'a casa,
 Jur pe capul meu.
 Mort voiî si mai rău!
 Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,

Sabia și-o invirtea
 Pe șerpe-l lovea,
 Trupul il sdrobia,
 Tot il mărunția.
 Fata se uita
 Pină-l dimica,
 Apoi s'arăta
 Și din graiî grăia :
 «Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan!
 Scoate-mă la țară
 La drumul de cară
 Să dau de sorî eară,
 Căci țî-oiî si soție
 Pină voiî si vie !
 El cind o vedea,
 Minunî il prindea
 De a ei mindreață
 Și de tinereață.
 «Aleî lelișoară!
 Ca și-o zinișoară
 Să-mî si dar soție
 Pină vei si vie !
 Și se 'mbrățoșă
 Pin'o săruta.
 El se uita
 In bucăți să crepe
Capul cel de șerpe.
Capul că fugea
Cerna-o singera.
Dunărea-l vedea
Pin se ascundea
In peștera rea.
Aici se împuția,
Viermii se înmulția,
Muscă slobozia
Și 'n reci nu peria.
Musca că eșia,
Cati țî mușca,
Boi-i otrăvia,
Flugurile oprî! (1)

Aceasta e originea *Muștei rele* după credința poporului exprimată în legendele reproduse.

Să vedem acuma de unde-î vine numirea de *Muscă Columbace*, lat. *Simulia columbaczensis*, care i-au dat'o naturaliștii ?

Pe malul drept al Dunării de pe teritoriul Serbiei se află ruinele unui vechiî castel, care s'a numit de cătră Romani *Columbaria*, eară în timpul present se numește *Columbaciî*.

Intrarea în acest castel s'a făcut pe apă, de oare-ce chiar și astăzi este imposibil a intra în el prin cele l'alte părți, fiind încunjurat cu zid.

(1) Al. M. Marienescu: *Poesia populară. Balade*. Viena, 1867, p 9-22.

Peste drum, pe malul stîng al Dunării, și a-nume pe teritoriul Banatului, se află asemenea un zid vechi, înalt pînă la 9 m. ceea-ce face a admite părerea că acest zid a fost împreunat prin lanțuri de fier cu castelul *Columbaciū*.

După felul construcțiunei, se vede că acest castel e de pe timpul Romanilor, eară tradițiunea poporală spune că l-a făcut o regină, anume *Irena*, ca loc de refugiū în cas dacă ar fi fost învinsă în războiul ce l-a avut cu o soră a ei.

Pînă nu de mult s'a crezut că subteranele acestor ruine ar fi focarul *Muscet rele*. De-aici vine deci că naturaliștii i-au dat muștei acesteia numirea de *Muscă columbacă*. (1)

Și lucru de mirare și neexplicabil că:

1. Nicî într'un loc al Europei nu se află so-iul acesta de musce veninoase, de cît numai în împrejurimea peșterei, unde ne spune legenda că s'a băgat capul șarpelui prigonit de *Iovan Iorgovan*. De aice ies ele primăvara și se susțin mai toată vara într'o periferie de vro 18 mile în jurul numitei peștere. Și dacă oamenii nu prind de veste că să-și apere vitele cu leacuri și fumuri, apoi pier în tot anul sume însemnate de vite.

Guvernul austro-ungar a luat mai de multe ori măsuri ca să se astupe resuflarea cavernei (peșterei) de la Columbaria, spre a opri eșirea muscelor, dar de giaba, căci stîncă se despică pe alte locuri și muscele tot ies.

2. Cam la jumătatea drumului între Roșana și Mehadia și anume cîți-va pași din sus de podul satul Topleț, este în mijlocul Cernei o stîncă mare de marmoră, în care se vîd foarte bine două urme de om desculț, șease de copită de cal și patru de cîne.

(1) *Albina*, an. I, p. 1176. — Al. M. Marienescu: *Balade* cit. p. 22. — Schott: *Walachische Märchen*, Stuttgart und Tübingen 1845, p. 284 — 285. — Dr. Al. Popovici: *Ioan Iorgovan și șerpele*, tradițiunea pop. publ. în *Familia* an. X. Buda-Pesta 1874, p. 423: «Iorgovan nu asculta de cuvintele lui, ci dînd cu sabia în el, apa se umplu de sînge intru atîta, în cît vîzînd șerpele, dete fuga pe Cerna la vale. Iorgovan gonindu-l cît ajungea, atîta tăia, pînă rămase numai capul, care se ascunse în marginea Dunării într'o peștere față cu vechea cetate *Columbaria*, ale căreia ruine se vîd și acuma spre Serbia între Roșava și Baziașu. Aci zise capul de șerpe, că din el se va naște o muscă veninoasă, ce va învenina vitele; și poporul crede că muștele acele, ce le numim noi aice *Muște columbace*, cari își trag numele de la cetatea *Columbaria*, ar eși din capul aceluși șerpe.»

Aicea se zice că, sîrînd Iorgovan pe stîncă aceasta cu calul și cu cîinii săi, s'ar fi coborît un moment de pe cal, și aicea ar fi fost lupta cu șerpele. Urmele sus amintite se vîd într'u adevăr așa de bine, în cît îți vine a presupune că un sculptor-artist le-ar fi sfîrșit de curînd. Dar ele nu sunt produse de artă, ci naturale.

Din întîmplare nicî din sus și nicî din jos de stîncă aceasta nu se află pietre mari, prin urmare nicî murmurul Cernei în jurul și în apropierea stîncei nu se aude. Aicea s'ar găsi peștele de aur, care l-ar fi lăsat Iorgovan în Cerna, și poporul îi place să creadă, că prinzînd din întîmplare pescarii de pe Cerna peștele acela, rîul ar lua dimensiuni atît de mari, în cît ar îneca satul; și așa bieții pescari se vîd siliți, de cîte ori l-ar prinde, să-î dea iară-și drumul. Un om din satul Topleț sau Toplești, după cum îi spun unii, să-l fi furat odată, dar ploînd din cauza aceasta opt luni, omul a trebuit să-l arunce eară-și în Cerna, și pe urmă a încetat ploaea (1).

SIM. FL. MARIAN.

PSIHO-FISIOLOGIE

Despre timiditate.

Printre multe perturbațiuni și fenomene morbide din lumea psihică, timiditatea merită o atențiune specială.

Această stare sufletească este considerată de majoritatea oamenilor, ca o consecință a unei educațiunii incomplete..., pentru omul de știință însă, ea se presintă ca o perturbațiune, ca un fenomen de *inhibițiune* (înfrînare) putînd afecta în parte sau în tot, diferitele modalități ale activității nervoase: motilitatea, sensibilitatea, și funcțiunile intelectuale.

Timiditatea, ca orî-ce alt fenomen morbid, poate să se manifeste sau sub o formă acută, pasageră, sau sub o formă cronică, diatesică.

În primul cas, constituie o formă improprie a timidității ca fiind o simplă criză pasageră și merită numirea de «intimidare», în al doilea formază timiditatea propriu zisă, adevărată infirmitate a sufletului. Pe aceasta de a doua formă, o vom avea cu deosebire în vedere.

(1) Dr. Al. Popovici op. cit. p. 423. — Al. M. Marienescu, *Balade* cit. p. 16, 29, și 22.

Este evident că între aceste două forme extreme, avem toată gama intermediară de varietăți, cu manifestățiunile mai mult sau mai puțin dese, ca bunioară între intimidarea tînărului amant la vederea femeii pe care o iubește, și timiditatea continuă devenită clasică a unor Amiel, Rousseau, Benjamin Constant și alții, avem o serie infinită de nuanțe.

Am zis că timiditatea este o perturbațiune psihică; ceea-ce nu împiedică să se întâlnească relativ des. Totuși «n'est pas timide qui veut» și trebuie să admitem mai ales în formă cronică, o predispozițiune nevropată, punct pe care ne vom sili să'l punem în evidență.

Predispozițiunea nevropată, este în genere solul fertil unde pot naște perturbațiunile psihice de tot felul, de la cele mai simple pînă la afecțiunile nervoase propriu zise.

Examenul timidului ne revelă în adevăr nu numai stigmatul psihice ale eredității nevropate dar chiar semnele degenerescentii fizice ereditare ca: asimetria facială, deformațiunile craniane, prognatism, perturbații în evoluția dentară etc.... Ba sunt cazuri în cari găsim combinate cu timiditatea alte diferite perturbațiuni sau atecțiuni nevoase, cum bună-oară isteria, neurastenia, etc... cari toate tocmai și trag rădăcina comună din terenul nevropat.

Printre stigmatul psihice cari se întâlnesc mai în tot-deauna, *emotivitatea* excesivă și slăbirea voinței (aboulia) trebuiesc citate în primul rînd. Părerea noastră e, că mai toate simptomele timidului, decurg din acești doi factori cari fără a constitui întreaga timiditate, formează așa zicînd, pedestalul morbid pe a cărei platformă se dresează această stare nervoasă.

În acest sens e conceput studiul foarte interesant al d-lui Dugas (1). D-sa recunoaște în adevăr că *emotivitatea*, *impulsivitatea*, *bizareria* caracterului însoțesc în tot-d'auna timiditatea.

Trebuiește numai adăugat că raportul între aceste două stări este un raport de cauză la efect și că timiditatea nu este decît un produs care vine tot-d'auna în a doua linie. *Emotivitatea*, *instabilitatea* caracterului, *bizareria* nu fac de cît să predispuie la timiditate.

* * *

Să trecem la partea descriptivă a timidului.

Am zis că timidul este înainte de toate un motiv de o impresionabilitate maladivă și întinsă. Ca atari ei dau atențiune celor mai mici detalii, lucrurilor celor mai neînsemnate interpretînd mai ales acțiunile oamenilor în sensul simpatiei sau antipatiei ce inspiră. Un suris, tonul vocii, o mișcare, un gest, modul de a privi a celor-l'alți etc. toate acestea sunt simțite și observate cu o perfectă precisiune.

De aceea cu drept cuvînt Stendhal vorbind de timid zice: «Este de o delicateță excesivă, de o așa delicateță în cît tonul unui cuvînt sau cel mai mic gest îl face peste măsură de fericit».

Și lucru interesant, orî-ce impresie, orî-ce sentiment ia proporțiunii considerabile, reacțiunea la dînșii fiind tot-deauna puternică. Timidul — zice Dugas — se simte mișcat pînă în adîncul inimei de o simplă atențiune, de o mînă ce i se întinde cu prietenie; și din potrivă se simte foarte mîhnit la cea mai mică răceală din partea celor-l'alți, reală sau închipuită de cel mai mic cuvînt ce i se pare rău intenționat, de cel mai mic ris ironic.... Un compliment îl îmbată de bucurie, un cuvînt de bună-tate îl înduioșează; gustă mai viu ca or care altul deliciosul moment al afecțiunii cunoscut sub numirea de luna de miere....»

De aci concluzie: acești nevropați ce vibrează cu o intensitate excesiv de puternică la cele mai mici impresii și emoțiuni, asemenea unor flori delicate ce se cutremură la cel mai dulce suflu de vînt, pot foarte greu să-și păstreze calmul lor intelectual și integritatea judecării lor în fața împrejurărilor. Și e firesc lucru. Impresiile succedîndu-se la dînșii continuu, fac ca judecata lor să fie aproape inutilă, inspirîndu-se mai des din pasiune și impresie, iar nu din rațiunea rece. Senzația domină voința și rațiunea. Avem a face cu niște minți rămase vecinic în starea de copilărie, puțin pregătite pentru lupta de toate zilele a vieții, înzestrate cîte o dată ce e drept cu oare cari porniri artistice, foarte des cu porniri curioase, mistice cari se găsesc de altmintrelea mai în toate stările nevropate ce implică o degenerescentă.

Timidul vede mai toate lucrurile îmbrumate, înorate, învăluite, vapoase, într'un mod vag, ne putînd să-și formeze în chipul acesta o idee clară. Mai mult, slăbirea voinței diminuînd forța

(1) L. Dugas. La Timidité. Paris 1898 (F. Alcan).

atențiunii conform frumosului adagiū al lui Maudsley «cel ce nu știe să-și cărmuească mușchii un e capabil de atențiune» face ca aceștia să combine și să-și imagineze raporturi false, imposibile, între idei, între acțiuni.

În aceeași ordine de idei, acestora li se pare că văd de multe ori într'un suris, într'un gest, într'o mișcare cu totul innoțentă, idei ascunse și intenționate, raportându-le la dînșii, și-și crează din nimic, un raționament ne avînd absolut nici o bază logică.

* * *

Al doilea caracter important este — după cum am spus—slăbirea voinței.

Dar ce e voința ?

Noi împărțăm cu totul modul de a vedea al lui Nordau, după care voința ar fi activitatea unui centru a cărui misiune este de a produce contracțiunii musculare, impulsii motrice.

De cîte ori incitațiunile pornite de la acest centru, vor fi slăbite, de atîtea ori dorința de a executa o mișcare, nu va putea fi transformată în act. Slăbirea incitațiunilor adică slăbirea voinței în timiditate urmează o aceeași normă, suferă aceleași legi pe care le suferă slăbirea incitațiunilor în alte stări patologice. Așa de exemplu în Neurastenii, Isterie, ca și în toate psihosele, voința slăbită suferă aceeași lege ca și în timiditate adică: «disoluțiunea urmează o cale regresivă de la cea mai voluntară și cea mai complicată, la cea mai puțin complicată și la cea mai simplă adică la automatism» (Ribot).

Sau exprimat mai simplu putem zice, că insuficiența voinței atinge la timizi ca și în celelalte stări de abulie mai întîiu mișcările ordonate adică raționate, respectînd mișcările sau actele reflexe.

«Acela ce are bunioară usagiul lumii, va putea foarte bine, să se plimbe într'un salon, într'un mod cu totul liber, fiind chiar în interiorul său jenat; va putea foarte bine să găsească cuvinte de politeță, va putea conduce de asemenea firul unei conversațiuni, va avea o atitudine corectă, dar, i se va întîmpla că se va retrage fără a fi îndrăsnit să spue sau să atingă cestiunea pentru care venise (Dugas).

Din acest exemplu se vede foarte clar cum că voința organizată, cea care a devenit obiceiū, este respectată și numai cea raționată, cea care are a combina acte și mișcări și care cere o sfor-

țare mai mare, decî incitațiunii mai întinse, aceea este atinsă.

Intr'un salon se află un timid. După propria sa mărturisire el voi într'un moment dat, să plece. Iși dădu perfect socoteală că momentul oportun sosise. Ideea fu netă. El doria din tot sufletul ca să se scoale și să-și ia concediū, însă, ori și ce încercare rămase deșartă. După cît-va timp lupta reîncepu. Dorința de a pleca, acel «voesc imaginativ» nici de astă dată nu putu să se transforme în voință impulsivă, în determinațiune activă. În fine după multe sforțări supreme reuși a face mișcările preliminare ce se fac în mod reflex înaintea plecării (apropierea picioarelor, tonul vocii scade etc.) fiind tocmai de ordin reflex, dară totuși, a rămas pradă slăbiciunii voinței sale ca paralisat pe scaun.

Altă observațiune. O damă timidă aflîndu-se în societate are dorința să ridice un platoū cu prăjituri pentru a le oferi oaspeților săi.

Ei bine, cu toată dorința ce avea să execute această mișcare insignifiantă, ce datoria îi impunea, totuși dînsa simțea absoluta imposibilitate de a o executa.

În sfîrșit după lupte infinite ce se petreceau în sufletul acestei persoane și după o sforțare eroică ajunge în cele din urmă ca să ridice platoū. Spre marea uimire a oaspeților însă oferind platoū, dama ne putîndu-și stăpîni mișcările pe care voea să le facă, dovedi o stîngăcie manifestă. Origina acestei stîngăcii este tocmai înti midarea, de unde putem deja conchide că stîngăcia *conscientă*, nu este de cît o formă a timidității, sau mai bine zis, o formă atenuată a paralisiei voluntare.

Oare aceste exemple în care subiectul nostru timid are o dorință intensă și o idee foarte netă de ceea ce dorește nu ne aduce aminte și ne readeșteaptă tabloul aboulicilor în general?

Oare în cazul lui Billod raportat în «Anales Medico-psychologiques» și citat de Ribot în admirabilul său studiu «les maladies de la Volonté» nu ni se pare că auzim vorbindu-se de timidul nostru cînd Billod spune: «Bolnavul nostru — este vorba de un notar de 65 de ani — acuză o imposibilitate foarte frecventă de a executa oare-carî acțiuni, cu toată dorința pe care o are, și cu toate că rațiunea sa sănătoasă, după o deliberațiune inteligentă îi arată avantajile, foarte des chiar necesitatea.»

Sau din cazul celebrului Guineey citat tot de Ribot în care zice: «El dorește mai viu de cât ori și când să execute ceea ce crede posibil, ceea ce simte că datoria îl obligă; dară teama intelectuală întrece cu mult forța nu numai de a executa dară chiar de a încerca ceea ce voește, par'că ar fi sub povara vre-unui spirit diabolic, vre-unei opresiuni, căci el vede tot ce ar dori să facă ca un om așintit pe patul morței... el urăște soarta care l'a înlănțuit și îi opresce ori și ce mișcare».

Fără îndoială analogia este perfectă între aceste exemple de aboulcici, și între observațiunile mai sus citate. Ceea ce diferă între dînsii este mobilul care produce interferența (înfrînarea) voinței, agenții provocatori cari variază în diferitele stări morbide.

* * *

După cum putem avea în sfera motilităței, sau o adevărată paralizie pasageră sau o simplă stîngăcie, după intensitatea incitațiunilor pornite de la centrul volițiunei, de asemenea avem în sfera intelectuală, două forme de interferenți, una de absență totală—adevărată stupiditate—și a doua formă atenuată, constituind încoherența în idei.

În prima formă timidul nu-i capabil să înțeleagă ceea ce i se spune și ca atare ne face impresia unui imbecil. Această formă — pe care am putea-o ilustra cu nenumărate exemple din romane — se întîlnește cu o mare frecvență la școlari.

Unul dintre prietenii mei, cunoscutul romanțier francez Victor Debay, autorul romanului «L'Amie suprême» îmi povestea cum ca elev, avea să sufere o soartă de martir din pricina temperamentului său excesiv de timid. «Nu puteam învăța de cât singur, căci nu înțelegeam ce'mi spunea profesorul și de câte ori mă scotea la tablă și 'mi pune o chestiune, mi se forma un fel de vid în creier care 'mi făcea imposibil ori și ce răspuns. Sau cînd mi se întîmpla după mari storțări să dau un răspuns, acesta nu se potrivea de loc cu chestiunea care 'mi fusese pusă. Și aveam conștiință de această stare»

Tot la dînsul am întîlnit și a doua formă a timidității intelectuale, cea care în domeniul voinței ar răspunde stîngăciei consistînd în incapacitatea de a governa ideile sale. Dînsul nu putea cugeta de cât fiind absolut calm, și, de și dotat cu o inteligență cu totul superioară nu

putea de loc să improvizeze. Ideile nu-i veneau de cât în mod lent, tîrziu, «après-coup».

În fine fenomenul inhibițiunei transpuse în domeniul afectiv ne prezintă earășî cele două categorii: paralizie totală a sentimentului și simple sentimente contradictoare cari se nasc într'însul.

În primul cas avem cea ce se numește stupearea totală, în al doilea fluctuațiunii de sentimente. În acest ultim caz dorința timidului este foarte învăluită, de multe ori nu știe exact ceea ce dorește, ba chiar dacă dorește ceva. (Dugas). De aci rezultă că foarte des nu urmează sentimentelor sale, și ast-fel ne putem explica cum Amiel zice: J'ai toujours évité ce qui m'attirait et tourné le dos où j'aurais voulu secrettement aller.

Acum după ce am descris în mod rapid diferitele modalități sub cari timidul poate să ni se prezinte prin jocul inhibițiunei, în domeniul uneia sau alteia din ramurile activității nervoase—sensibilitatea, motilitatea sau funcțiunile intelectuale — vom examina care este mobilul fenomenului inhibitor.

Un cuvînt însă asupra inhibițiunei în genere. Sistemul nervos influențat de o impresiune, mai just de o excitațiune, venind, fie de la periferie, fie centrală, poate în anumite circumstanțe sau să atenueze, sau să oprească în mod brusc o manifestare a activității nervoase și chiar o funcțiune absolut necesară vieței organismului.

Vedem deci că fenomenul de inhibițiune este tocmai contrariul reflexului. Ca exemplu de fenomen de inhibițiune putem cita clasicul experiment al celebrului fiziologist Weber, în care excitarea pneumogastricului produce încetarea bătăilor inimei. — Cu alte cuvinte excitarea unui nerv,—a nervului pneumogastric în exemplul nostru—în loc să activeze, conform datelor și faptelor fiziologice, și mai mult contracțiunile musculare ale mușchiului cardiac, produce un efect contrariu adică anihilează incitațiunile venite inimei fie din partea simpaticului fie din partea ganglionilor întra cardiac și produce în cele din urmă încetarea bătăilor.

Acest fapt fie zis în treacăt, ar putea fi apropiat unui fenomen din optică cunoscut sub numele de interferență. Vibrațiunii luminoase adăugate altor vibrațiunii luminoase își anulează efectul reciproc.

Fenomenul inhibițiunii are o forță paralisantă nu numai asupra mișcărilor, adică asupra unei funcțiuni care se execută—cum în exemplul sus citat al bătăilor inimii—ci, poate să înfrîneze chiar o mișcare care se va executa—ast-fel bu-nioară, transformarea voinței în act determinat.

Este un fapt cunoscut că frica saŭ spaima poate să ne împiedice de a executa o miș-care pe care am voi să o facem fie chiar pentru scăparea și conservarea noastră, poate să paralizeze în noi orî și ce inițiativă și poate, ajunsă la paroxism, să ne transforme în sințe inerte.

Și timiditatea, care ca stare psihică este foarte înrudită cu frica, poate și dînsa, după cum am văzut din exemplele mai sus citate, să lucreze în mod inhibitor.

Și după cum există o diferență între aceste două stări sufletești, putem—făcînd o analiză psihologică chiar foarte sumară,—să găsim că și ul-tima cauză, mobilul acestor stări, e diferit. Ultima cauză a fricei este instinctul conservării indi-vidului, ultima cauză a timidității este aprehen-siunea manifestării sale.

După cum merită numele de fricos, un su-biect al cărui instinct de conservare ar fi exa-gerat, saŭ la care frica — sub orî-ce formă s'ar prezenta (fobie, psihose . . . etc.) — n'ar fi de cît o reacțiune prea puternică, un răspuns hiperbolizat al unui instinct natural din cauza emotivității excesive al acestuia; de asemenea și timiditatea nu-l de cît o exagerare excesivă a unui sentiment natural, putînd găsi la aceștia ca și la cei d'înțiu un substrat nevropatic.

Căci într'adevăr, analizînd mai de aproape ti-miditatea vedem că ea naște din aprehensiunea ce are timidul că nu va putea să se manifeste, că nu va putea să excite simpatie saŭ admi-rațiune așa după cum ar dori; presentimentul că ar putea displace chiar persoanelor bine-vo-itoare sunt în ultimă instanță cauzele îndepăr-tate (de cele mai multe orî inconștiente) carî lucrează în mod depresiv asupra întregii feno-menalității psihice a timidului.

Timidul se crede și'și imaginează în tot-dea-una, că lumea nu'l fixează de cît pe dînsul, și că toate privirile nu sunt concentrate de cît a-supra sa, ceea ce contribuie tocmai să augmenteze și mai mult coeficientul susceptibilității sale.

Este bine înțeles că cu un ast-fel de tempe-rament timidul este redus la viață internă, tră-

este cu sine, evită de cele mai multe orî socie-tatea, preferă solitudinea, bătînd drumul perfec-țiunii.

Frica de a displace și durerea care o ur-mează, arzătoarea dorință de a fi admirat și ire-proșabil, face ca să lucreze continu și ca sforță-rile sale să tinză tot spre mai sus, tot către mai bine.

Or cum ar fi, chiar dacă sunt multe momente în viața timidului care'l tortură din cauza sus-ceptibilității și a firei sale, nu mai puțin însă, el gustă cu deliciu o lume ce trece vapoasă și idealisată prin prisma vederii sale, și umanitatea profită și se delectă în urma unora dintr'acești visători timizi a căror neîncetată tendință și sfor-tare este «spre perfecțiune».

Dr. BIRMAN.

NOTE ȘI DISCUȚIUNI

Poesia noastră populară.

Ca copil am auzit-o și am învățat-o sub umbra mîndrelor dealuri și prin îmbălsămatele luneli ale Argeșului, aproape de acea Curte legendară în care stă îngropată dragostea unui mare artist. O cîntam cu melodiosul și nemeșeșugitul ei vers, — acompaniament clasic ce i se potrivește atît de minunat. O mai cînt une-orî și astăzi, sub vraja mîngîioaselor amintiri ale copilăriei, cu aceeași înduioșetoare doină, pe ritmul căreia sunt așezate, în neforțate stihuri, imaginii de o extra-ordinară emotivitate și gîndiri de o concisiune demnă de cea mai cultă literatură.

Mai tîrziu, am citit-o în colecțiile voluminoase ale îndrăgostiților de această neprețuită comoară a graiului românesc; și cîte clipe de sinceră mulțumire nu'mi produceau cele spuse de bine despre această doină cu care mă legănase mama și pe care *Dimu*, lăutarul de la noi, o zicea atît de mîndru sub umbrarul hanului de la curtea boerească.

Mi-a fost dat însă, să citesc acum, la maturi-tate, un studiu care 'mi a umplut sufletul de o adîncă mîhnire — asemănătoare doar cu aceea a unui părinte cînd i se aduc vești despre per-vertirea sufletească și trupească a unui leciior lăudat.

Și barem, dacă aruncarea cu noroiu asupra

acestui tezaur național s'ar fi făcut de un strein? Calea, valea! Dar... d-l Antemireanu?!

Poate că ar fi locul să compensăm lipsa de talent atribuită de d-sa neamului nostru cu luminata înțelepciune cuprinsă în proverbele și zicătorile lui; și d-l Antemireanu va fi știind că multe și minunate sunt aforismele înțelepciunii populare când e vorba de cei nehemati și cu pretenții de a se amesteca pe vatra unde ferb alte oale!

D-l Antemireanu — cu toată bună-voința ce a avut-o «de a răsfoi puțin prin colecțiile noastre populare» — nu a găsit «o singură scinteere de geniu; o singură comparație care să te răpească prin originalitatea și înălțimea ei.» A găsit însă, «ca fundament comun o notă sentimentală tînguitoare, o durere blajină, un plîns la fel cu acela al unui copil blînd».

Dar cîte nu poate găsi omul cînd n'are de lucru? Așa, am auzit de unul care umblînd după potcoave de cai morți, ar fi găsit un toc de tîrnăcop. Și a fost un sfat și o bătae de cap între rude pînă să aște că era cismă, ca la un congres internațional de pace!

Și iarăși cîte nu zice d-l Antemireanu despre «lipsa de calitate remarcabile» ale poeziei noastre populare! Ce amestec diform de paralelism istoric între dezvoltarea cutărui și cutărui popor; ce puerile și încîlcite teorii despre «imaginație și putere de abstracție deosebită, fie cît de primitivă» și cîtă părere de rău că «tot talentul poetic al poporului stă în risipirea inspirației în deosebitele «hucăți» de o lungime variată dar în majoritate scurte!» Atîtea și atîtea afirmații și va! așa de puține citate din pusderia voluminoaselor colecții.

În întregul d-sale studiu asupra «Simțului artei la Români» publicat în coloanele *Nouei Reviste Române* (Vol. I, No. 6, din 15 Martie 1900) de la paginile 254—264 inclusiv, abia a găsit să citeze 30 (trei zeci) de versuri, dintre cari numai 23 în sprijinul teoriei d-sale, — teorie care se rezumă în a afirma, nici mai mult, nici mai puțin de cît, «nulitatea poeziei noastre populare»; iar șapte versuri — asupra cărora nici d-sa «nu poate să meargă pîn'acolo ca să tăgăduiască frumusețea lor», sunt datorite «hazardului care face de multe ori, ca omul cel mai nerod, să facă vre-o faptă inteligentă». Noi credem că nu totdauna. Une-orî și hazardul, cît ar fi de șugubăț, tot o scrîntește!

D-l Antemireanu răspunde «de la început, fără

esitare, că toată literatura noastră populară e lipsită de concepție și de calitățile formale ale expresiei».

A tăgădui cu așa sfruntare ori-ce frumusețe poeziei noastre populare, dovedește saū o necunoștință totală a înălțătoarelor ei frumuseți ori o infirmitate într'o anumită regiune a trupului omenesc; de care, se înțelege, vinovat nu poate fi nimeni, de cît doar cel Atot puternic care, sub umbra bogată a mîndrului stejar, îngăduie să crească și cite vre-un mărăcine țanțoș și fudul.

«In descripții ca și în acțiune, — zice d-sa — poporul nostru se mărginește să enumere lucrurile saū faptele unul după altul, pe numele lor, fără epitet și fără nici o poetizare». Și în sprijinul acestei afirmații reproduce următoarele versuri din *Miul Cobiul* (Colecția G. Dem. Teodorescu).

Foicică creață
Joî de dimineață
Pe nor și pe ceață
El mi s'a sculat
Fața și-a spălat
Murgul și-a 'nșelat
Și el mi-a plecat
Pe murgu călare...

Nu insistăm asupra eroarei în care cade d. Antemireanu de a nu reproduce, studiind poezia noastră populară, de cît părțile slabe ale ei; — și zicem eroare, căci nu ne vine a crede că d-sa și-a dat perfect seamă de tot și de toate cînd s'a hotărît să combată geniul popular al românului. Vom spune însă, că aceste părți slabe din poezia noastră populară se datoresc une-orî și în mare parte diformațiunilor, pricinuite de perindarea versurilor prin gura atîtor generații de țigani lăutari (1), dintre cari prea puțin înștiințioși și vrednici păstrători ai acestui tezaur, iar alte-orî influenței ce a exercitat-o asupra-i spiritul bas și trivial al mahalalelor orășenești. Înainte de a dovedi aceasta, ne vom permite a reproduce cîte-va versuri populare din care se va vedea că în descripție poporul românesc nu e atît de banal, cum s'ar crede.

Frunzuliță trei sulfine,
Dete frunza de anine
Creață ca de mărăcine,
Iar pe vale într'un nuc
Cîntă-un puîu pribeag de cuc.

(1) Se va vedea mai la vale că d-l Antemireanu crede tocmai d'andosele, că ce e frumos în poezia populară se datorește numai țiganilor.

O mai mîndră descripție a primăverei, înche-gată într'o mai expresivă plasticitate, cu greu se poate întălni la pusderia de poeți și poetaștri, campionii ai așa zisei rafinării literare.

În aceste cinci versuri, cine vede și simte, poate găsi suficiente dovezi contra acelor nesăbuite afirmațiuni, ca: «lipsă de comparații răpitoare», «lipsă de concepții și de expresii formale» ș. c. l. cum și contra și mai îndrăzneței afirmațiuni despre «nulitatea poeziei noastre populare».

Maî întâi în primele versuri se stabilește o comparație splendidă, prin simbol, între zăvoi și codru.

Codru, acest îndrăgostit prieten al românului, — altar pururi aducător aminte de vremurile de obidă — a fost neclintit imagina cea mai vie care i-a sugerat poporului mîndrele și înălțătoarele versuri din poesia lui.

A auzit românul un ciripit de pasăre, și o spune:

Intr'o coadă de vâlcea
Frumos cîntă-o presurea,
Las' să cînte sāraca,
Mî-a venit primăvara.

Deodată imagina codrului i se deslușește, și îngîndurat, mergînd în urma plugului ce sparge țarina și întoarce brazdă prospătă dealungul luncilor de pe malul riului, i-apare în față zăvoiul cu aninî drept și cu tufe de sulfînă și cîntă:

Frunzuliță trei sulfine,
Dete frunza de anine
Creață ca de mărăcine.

Însă pentru complectarea acestui decor primăvăratic mai trebuia ceva:

Iar pe vale într'un nuc
Cîntă-un pui pubeag de cuc!

D. Antemireanu nu cunoaște, se vede, acea descripție care l răpise pe marele Alexandri:

... Și fugea, märe, fugea
Văile se limpezia...

și nici balada *Mihul Copilul* unde se descrie așijderi fuga murgului:

... Piatra scăpăra,
Noaptea lumina,
Noaptea ca zioa.

Nu găsește d. Antemireanu simboluri în poesia noastră populară!

Frunzuliță de molotru,
Ce sgomot s'aude 'n codru?
Se ceartă cucul cu corbu,
Care să rämte 'n codru.
Corbu are pene negre
Intră 'n codru nu se vede,
Cucu are pene verzi
Intră 'n codru și mi'l vezî.

E aci o luptă între iarnă și primăvară: cucul sglobi, simbol al reînvierii naturei, corbul croncănitor, simbol al pustiului și al despuierii codrului. Sunt negre penele corbului, dar corbu nu se vede în codru, precum nu se vede duhul necurat aducător de jale. Sunt verzi penele cucului și totuși cucul se vede, căci sosirea lui însemnează încetarea pustiului și începerea vieții de primăvară.

... Cu frunza
Și cu iarba;
Unde calci
Urmă nu faci,
Unde șezi,
Nu te mai vezî.

Și oare nu e o nesfîrșită simbolizare a primăverei în toate versurile unde poporul cîntă pe această pasăre ciudată — cucul? — Stă cu el de vorbă, îl roagă să-i cînte, își uită de tot și de toate numai ascultînd cîntecul lui monoton.

Foae verde de susai,ü,
De trei zile viu pe plaiü
Cu merinde pe cinci cai,
Nu bäui, nici nu mîncai,
Numai la cuc ascultai.
Ia mai cîntă cucule,
Ba, ba, ba, voinicule,
C'am cîntat pe Ialomița
Și mî-a degerat gurița.

În aceste două din urmă versuri, după părerea noastră, se închide o splendidă figură poetică. Nu ne ducem cu gîndul să credem că cucul ar fi cîntat în codrii Ialomiței și că l-ar fi apucat vre-un ger, întîmplător, de i-a «degerat gurița». Aceasta n'o putem admite, de oare ce dacă după venirea cucului ar fi fost frig în regiunea codrilor, s'ar fi simțit și în Olt și în Argeș și peste tot unde se cîntă voiniceste, și atunci introducerea *Ialomiței* în cîntec n'ar mai avea nici un sens, afară, doar ca să rimeze cu «gurița», — lucru cu neputință de admis de cunoscătorii geniului popular al românului.

Ne vine mai la îndemînă să credem că «pe *Ialomița*» simbolizează vestita cîmpie a Bărăga-

nului aproape de gura Ialomiței, acea cîmpie lipită de umbră și arsă de soare, (orî poate chiar întregul județ cîmpos al Ialomiței). S'a rătăcit cucul pribeag pe acolo, și sub arșița soarelui l'a degerat gurița! neputîndu-și spune doina la umbră și 'n freamătul codrului de goruni. Da! l'a degerat gurița, căci sub povara necazului înghiață orî-ce avînt de veselie!

De altminterî cucul nu va hălădui niciodată pe pustiuri sterpe și aride, orî pe cîmpii pe cari doar ciocîrlia, le 'nveselește și le trezește la viață cu doina ei pătrunzătoare.

Cucul e pasăre de pădure și poetul nu uită să l' spună în versuri de o gingășie rară!

Cuculeț de la pădure
Cu gușa plină de mure,
Vara vii, vara te duci,
Mă mir iarna ce mînincî!
Mîninc putregăi de fag
Să cînt codrului cu drag

orî:

Eû zic cucului să tacă,
El se suie pe-altă cracă...
Cîntă, hoțu, de mă seacă!

Se mai plînge d. Antemireanu de lipsa de vigoare a poporului nostru! Și, citînd niște versuri cu cari, crede d-sa că «se mîndresc poporanishii noștri»:

De m'ai pune
P'un cărbune,
Ibovnicul nu țî-oî spune!
De m'ai pune
Pe vultoare
Nu l'i-oî spune
Ce mă doare!

Încheie că acest cîntec e țigănesc, nu românesc; deducînd de aici că «țiganul are temperament viu, e violent, are imaginație bogată și inimă fierbinte» și decî tot ce e frumos în poezia populară se datorește țiganilor. «Notî—zice d. Antemireanu—contrariu celor ce o dată am citit scris în Revista Nouă, credem nu numai că țiganii n'au corupt poezia populară dar l'au dat un lustru pe care nu o avea mai înainte.» (1)

(1) Mî-aduc aminte de o poveste.

Ci-că, a fost o dată un împărat foarte mîhnit că împărăteasa nu l' făcuse un fecior să aibă cui lăsa moștenire tronul și ținuturile împărătești. Și tot umblind prin babe și prin vraci, l'au făcut ce au știut ei în meșteșugul lor și numa ce se pomenește împăratul într'o bună dimineață

Să ne dea voe d. Antemireanu să-l spunem, împrumutînd o expresie a d-sale, de la început și fără esitare, că nu din pricină că nu ne-am putea însuși paternitatea acestor versuri, ci pentru că le găsim cu desăvîrșire triviale, nu ținem de loc la ele și nu ne vom simți nici odată jenați pierzînd această dovadă despre exuberanța de vigoare a neamului nostru.

Avem în poezia noastră populară multe, foarte multe versuri, clocotînd de cea mai vioae exuberanță de vigoare, și acelea fac mîndria poporului! D. Antemireanu pare că nu cunoaște de loc, dar absolut de loc, mîndrele versuri haiducești. Să l' cîntăm vreo cîteva:

Foae verde și-o lalea,
Scoal' măicuță nu ședea,
La cotu și foarfeca
Și'mî croește-o malotea
Să intru 'n codru cu ea.
. . . (1) legea om bogat,

cu un prințisor frumos nevoe mare. Acuma trebuia să l' dea la doică, că doar nu era să și închiză lumea biată împărăteasă și să l' dea țîță plodului. Se potrivește însă tot în vremea cînd născuse împărăteasa, să nască și o țigancă de la curte. Și fiind voinică și bună de lapte l'a dat odoru împărătesc să l' crească. Cum s'o fi întimplat mai pe urmă, nu se știe, numai că într'o dimineață, doica găsește copilul mort lingă ea. Pasă-mite, o fi adormit plodu cu țîta în gură; a adormit și țigancă, și copilul, ca copilul, s'a năbușit și a murit. Primejdie! Aleargă țigancă unde și dedese copilul ei să l' crească, îl ia și plină să se scoale măriasa copilul era la loc în scutecele împărătești. Noroc că era alb și frumos, de ai fi jurat că e tot odorul luminăției sale.

A trecut vreme, copilul s'a făcut flăcău mare, fecior mîndru. Aû venit dascăli și l'au dat învățături: cite 'n lună și 'n soare; a învățat meșteșugul armelor și al vinătoareii, mă rog: cu mînte viteaz și voinic cum se cade să fie un fecior de împărat.

Într'o zi pleacă viteazul la vinătoare. Suită mare: curteni, oșteni, cari de cari mai mindri și mai potriveți ca să insoțească așa tînăr împărat. Vinează ei ce vinează, și în spre seară poposese într'un luminiș de pădure. Ospătează, mai staû de glume și apoi se mai lasă odihneî, tolăniți pe iarba moale la umbra unor plopi drepti și falnici. Feciorul de împărat ședea pe gînduri și se uita lung la ai plopi. Un curtean văzîndu l' așa dus pe gînduri, prinde limbă și l' întreabă:—«Da ce te uiți așa măria ta? — «Uite, mă gîndeam că dintre toți copacii ăștia din ăst codru mare, numai popul e bun de vîcîlie de ciur!...»

Aû nu cum-va și această plină de învățături poveste va fi făurită de bogata imaginație a țiganilor?—Mira-m'aș!

(1) Regretăm că nu ne este îngiduit să reproducem expresia cu care Romînul dă drum slobod necazului ce l' năpădește sufletul,—expresie care, după părerea noastră, e cea mai desăvîrșită pildă de vigoare.

Vara, iarna, te-am rugat
Să'mi dai două, trei, parale,
Să iaū la copilași sare,
Că mălaiū le am căpătat
Și'l mănîncă nesărat.
Dar o da și Dumnezeu
Să umble și plugul meū,
Să pui să'mi brăzdez ales
Unde-o fi crîngu mai des,
Să trag brazda dracului
De pe culmea dealului
Pină'n vatra satului,
Drept ușa bogatului.

Astă vară-am fost haiduc
Și la vară iar mă duc
Să scoț fagu din pămînt.
Să m'așez la rădăcină
Să'mi spāl arme de rugîmă,
Să le ung cu undelemn
Să tragă bine la semn
Și cu seū de căprioară
Pe cine oiū *lovi* să moară

Florică sălcioară,
Căprioară
Surioară,

Saltă-te 'n două picioare
Și roade codru pe poale.
Roade poala codrului
Să văz lunca Oltului,
Gura Topologului
Și drumul ciociului!

Și cîte n'am putea să cităm, de vigoarea că-
roră ar tresări sufletele cele mai pervertite.

Urmărind desfășurarea studiului «*Simțul artei la
Români*» găsim că «*în versurile poporului nostru
toate sentimentele, chiar cele mai gingașe sunt expri-
mate pe șleaū, fără nici o meștesugire poetică*».

Nu putem dovedi contrariul de cît tot prin
citate. Vom găsi în așa numitele *Cîntece de dra-
goste* versuri în cari sunt exprimate cu un deo-
sebit parfum poetic multe din variile și etern
umanele predispoziții ale sufletului, robit de pu-
ternicul și stăpînitorul sentiment al iubirei.

De-ai cunoaște, de-ai pricepe
Dragostea de und'se 'ncepe.

Din pricina dorului
Nu mă pot da somnului;
Ridic mina să'mi fac cruce,
Mina din cot nu s'aduce,
Ridic mina să mă închin
Picioarele nu mă țin
Par'că nu's făcut de plin.

Cine te-a făcut pe tine
Așa 'naltă și subțire
Și la trup făcută bine
Par'că m'a întrebat pe minc.

... Du-te dor și te revarsă
La mindruța pe fereastră,
Du-te dor și te mingie
La mindra pe căpătlie.

Se mai poate adăoga ceva, de noi rafinații?
S'ar întina atîta frumusețe, și ar fi păcat!
Dor și dragoste!

Cine a lăsat dragostea
Fi-i-ar trupu ca floarea,
Sufletu ca tîmîia.
De urit m'ași duce 'n țară
Dragostea m'aduce iară!

Foae verde orî ce-ar fi,
A iubi și n'a dori
Mă mir ce dragoste-ar fi.

Dar, cine a iubit și nu s'a mîniat măcar odată
din pricina dragostei? Flăcăul însă, pătruns de
cinstea iubitei, pe care o clipă o hănuește, nu
înjură ca un barbar ci cu o duioșie rară îi zice:

Bată-te pînea și sarea,
Mila mea și căutarea,
Ciocănașu de rachiū,
Felia de măr sălcii,
Covrigelu de su'brîu.

Cîte versuri, atîtea simboluri! incidente adu-
cătoare aminte a zilelor senine cînd dragostea,
se scurgea în liniște ne turburată de vijelia ce
se ridică deodată cu norii plumburii ai miniei!

E curios cum n'a găsit d-l Antemireanu *figurî*
în poesia noastră populară. Dar tocmai acestea
formează fondul dominant al ei. Așa de pildă,
poporul va stabili raporturi de asimilare între
un fenomen comun fizic ce a coincident cu o vi-
brare a sufletului omenesc.

Cine are drum la vale
Știe luna cînd răsare
Și pe neica ce gînd are

E clar că flăcăul și-a spus gîndul sub farme-
cul răsăritului de lună. Și coinciderea acestor
două incidente se confundă pentru *mindru*, de
atunci, în așa chip, de par'că orî cine ar mai avea
drum la vale, va să știe și gîndul flăcăului iubit.

Cine are drum în sus
Știe luna cînd s'a pus
Și pe neica und' s'a dus.

În liniștea amurgului, sub razele argintii ale
Craiului-noi răsărit în rumenul orizont al a-
pusului s'au despărțit îndrăgostiții. Se duce flă-
căul și *mîndra* 'i spune:

Tu te duci și eu rămîi
Cu dorul, star-ar pustiū.

Cercetătorul găsește în poezia populară mo-
mente de înaltă generozitate, redacte cu mult sen-
timent și cu o deosebită pătrundere psihologică.

La casa cu trestioară
Zace-un voinicel să moară.
Zaci puiule, ori te scoală,
Ori mai dă-mi și mie boală.
Că mie mi s'a urit
Căpățiașul mutind
De la cap pin'la picioare
De la umbră pin'la soare.

...«Ori mai dă mi și mie boală!»... Mîndră și înăl-
țătoare jertfă!

Ni se umple sufletul de mîhnire gîndindu-ne
că se găsesc oameni cu pretenții de cultură, cari
se încearcă să 'ntineze aceste minunate vibrații
poetice ale neamului românesc! O fi fiind «*fin-
de-siècle*» această goană după originalitate: de a
spune tu pe negîndite alt-fel de cum au gîndit
și au spus alții înaintea ta, dar pentru noi a-
ceastă *originalitate* e cu desăvîrșire întristătoare.
S'ar putea scrie multe despre frumusețile din
poezia noastră populară. S'ar umple tomuri mai
voluminoase, poate, de cît însăși colecțiile ce le
posedăm. N'avem însă pretenția nici ludulia să
mergem așa de departe. Apoi trebuie să mărtu-
risim că nu ne am servit de nici o colecție în
citarea versurilor cuprinse în acest articol. Am
reprodus numai ce ne-a venit în minte sub im-
presia ce ne-a lăsat-o studiul d-lui Antemireanu.

Înainte de a încheia suntem datorți să dove-
dim aceea ce am afirmat mai sus că părțile
slabe din poezia noastră populară se datoresc,
une-ori, influenței ce a exercitat-o asupra 'i spi-
ritul bas și trivial al mahalalelor orășenești.

Iată o pildă:

Osindi-te-ar Dumnezeu,
Nici mai bine, nici mai rău,
Numai cum te-am iubit eu.

Se simte aci geniul aceluși poet anonim—po-
porul; se respiră acel parfum al graiului țărănesc!
A venit mahalaua și a adăogat:

Osindi-te-ar și te-ar bate
Pernioara de ieri noapte
Care 'ți-o puneam la spate
Și ziceai că nu se poate.

Facă fie-cine observațiile cuvenite. Noi cre-
dem că ori ce om de bun simț va recunoaște
influența nenorocită exercitată asupra poeziei po-
pulare de spiritul trivial al mahalalei, — acest
focar de perversiune în care mișună germeții
banditismului și ai prostituțiunii.

T. DUȚESCU-DUȚU.

MIȘCAREA LITERARĂ ȘI ȘTIINȚIFICĂ

Substratul patologic în pesimismul contimpo-
ran de Dr. Zosin. — Autorul și-a propus să anali-
zeze toate turburările fiziologice și psihologice
cari se reflectă în conștiință prin nemulțumirea de
viață. După ce trece în revistă — fără a intra în
detalii medicale prea speciale, detalii pe cari pro-
fanii nu le-ar putea înțelege — diferiții factori ai
substratului patologic intraorganic, anume eredi-
tatea psihopatologică, pubertatea, monopausa, bo-
lile mentale, bolile nervoase, bolile trupesti, into-
xicațiunile și pasiunile, cercetează factorii sub-
stratului patologic extraorganic, factori cari în-
rîuresc direct sau indirect starea sufletească a
indivizilor: educația, celibatul, căsătoria, școala,
armata, profesiunile, mizoria, belșugul și mediul
cosmic sub diferite forme.

Poate că pentru specialiști, lucrarea d-lui Zosin
nu aduce nimic nou; poate că specialiștii ar fi
preferat de la un student distins cum a fost D.
Zosin, o teză pur medicală, de pildă câte-va ob-
servații noi asupra cancerului sau apendicitei sau
altei boli puțin cunoscute — judecînd că prin
aceasta, știința medicinei înaintează mai mult...
Dar pentru publicul cititor nespecialist, lucrarea
de față prezintă un deosebit interes, avînd în
vedere importanța subiectului pentru țara no-
astră. Păcat că stilul în care e scrisă cartea, te
descurajează: greoiu, dituz, prolix, plin de con-
strucții incorecte și de cuvinte neobiceuite —
însfîrșit cum e [mai rău. Purismul — acel de-
fect pe care-l osîndește stilistica și pe care cu
alt prilej l-am mai relevat la D. Zosin — ne în-
tîmpină și aici în mod destul de neplăcut, pro-

ducind une-orî contraste comice; așa cînd autorul ne vorbește de «ibovnica lui Diderot»...

* * *

Dar pînă aici ar fi toate bune. Răul începe cînd D. Zosîn părăsește terenul medical și se avîntă în domeniul filosofic-estetic-sociologic, unde competența și cunoștințele îi lipsesc, înlocuite fiind cu pretențiunea și cu spiritul de diletantism.

Să procedăm metodic.

Pretențiunea se vede chiar pe prima pagină unde autorul, înșirîndu-și operele literare și științifice, conferințele, traducerile și pe rînd toate articolele medicale publicate în revista «Spitalul», mai găsește de cuviință să adauge pentru a mări lista: «nuvele, poezii și articole în diverse ziare și reviste.»

Prefața operii d-lui Zosîn este un model de stil emfatic.

Am fost tot-deauna impresionat de circumstanțele în aparență neinsemnate și poate fără atita însemnătate chiar reală, care determină în cele din urmă existența unui fapt. Lipsească această din urmă circumstanță și faptul ce era să aibă loc primește cu totul o altă față sau se stinge cu desăvîrșire. Personal leg o sumedenie de efecte mari de asemenea momente holăritoare: de mult se găsea în fermentare închegarea unui fapt, elementele lui toate erau pregătite; trebuia însă să vie acea circumstanță finală care să-l intruchipeze, acel element in sine mic, dar care dă totul în care se introduce forma și existența. N'aș putea spune care va mai fi menirea acestei lucrări; dar rămie și numai aceea de a-mi fi încheiat truda pentru o carieră, nu mă pot lipsi să mărturisesc că de un prilej analog se leagă existența ei.

Urmează lungi explicațiuni, cum i-a venit în minte d-lui Zosîn subiectul pe care-l tratează. Cu acest prilej ne spune că avea intențiunea de a lua ca subiect: «Incercare de filosofie medicală» îndemnat la aceasta de «platitudinea lucrărilor ce apar în genere ca teze inaugurale.»

În generalități abstracte și goale, *introducerea* nu lasă nimic de dorit.

E în amintirea fie-cărui, care se ocupă cu mersul lucrurilor în lume(?) și care are ațintită privirea asupra mișcării științifice și filosofice ce se desfășură astăzi aproape pe întreaga suprafață a pămîntului(?) neînțelegerea iscată în Franța, focarul tuturor curentelor mari contemporane, asupra religiei, ca păstrătoare a vechilor tradiții ale spiritului omenesc, și asupra științei, ca reformatoare a credințelor și ca luminătoare a întunericului, în care(?) firea omenească, într'o clipă de privire spre sine s'a văzut prinsă. Se știe răsunetul ce-a întilnit în mințile ignorante și chiar ceva mai culte, cea ceartă filosofico-științifică ridicată pe tema că «știința a dat faliment.» Și acei cari au interes

să se menție totdeauna într'un *statu quo*, care de nu li-i prielnic în realitate, în tot cazul răspunde deplin tendințelor lor firești, rup încă și astă-zî săgeți într'aceia cari cred că știința a dat pînă astă-zî tot ce putea să dea în niște condițiuni ce nu-i erau prielnice, avînd să surpe apucături cari deveniseră aproape incrente spiritelor; și, dacă își are dușmani, nu-i atît că vre-o cugetare mai adîncă îi face pe mulți să vadă de pe urma științei descurajare, ci pentru că prin cei mulți vorbese încă tendințele vremilor de cumpănă și de barbarie, cari tendinți numai veacurile de le vor nimici.

În lungi dezvoltări nebuloase — absolut fără nici o legătură cu pesimismul — autorul ne arată stîncile pe cari trebuie să le evite cugetarea omenească: antropocentrismul, neperfectiunea limbajului, exclusivismul; face digresiuni prin filosofia stoică, digresiuni de licean grăbit să-și etaleze subțirea erudițiune proaspăt cîștigată — înslîrșit D. Zosîn se pregătește ca și cum ar vrea să ne dăruiască un nou sistem filosofic!...

Pentru a ne descrie stările organopsihice în pesimism: lenea, uritul, tristețea — capitol de mare interes pentru profanii în ale medicinei — autorul are nefericita idee de a face o lungă pledoarie pentru legătura între fiziologie și psihologie! Ast-fel de locuri comune ne dau impresiunea că D. Zosîn vrea să ne instruească cu ce-a învățat în manualul de liceu.

Vorbînd de emoțiuni, autorul face o descoperire:

Dacă ni s'ar permite să facem o deosebire între stările organo-psihice, punîndu-ne din punctul de vedere al duratei lor și condițiilor apariției lor, am putea numi *emoțiuni* stările organo-psihice cari apar în mod brusc, durează puțin, indiferent de vîrsta și mintalitatea insului, pe cînd *pasuni*, alt-fel zis pațimi și chiar sentimente, am putea numi stările organo-psihice cari apar în mod mai lent, pot dura mult, în legătură mai totdeauna cu vîrsta și mintalitatea insului. În sensul acesta risul, plînsul, frica, minia, desperarea, etc., apărînd brusc și fiind de scurtă durată, sînt emoțiuni, pe cînd tristețea, bucuria, dragostea, ura, disprețul, admirația, etc., apărînd lent și durînd mult, sînt pasuni.

Interpretarea aceasta a stărilor organo-psihice ne aparține.

E păcatul diletantului de a inventa mereu praful de pușcă!.. Descoperirea d-lui Zosîn aparține manualului.

Diletantismul bate la ochi cînd D. Zosîn ne vorbește de artă literatură și filosofie; puține lucruri cunoaște, și acelea mai mult din auzite.

Ca reprezentanți ai filosofiei pozitive în Germania, ne citează pe Büchner și Vogt!.. O autoritate pentru D-sa în această materie este Vasile Conta pe care-l citează de mai multe ori. În literatură

principalii decadenți francezi sînt Beaudelaire, Verlaine și Huysmans. În psihologie se referă neconținut la Lange.

* * *

În ultimul capitol, D. Zosîn, după ce în obicinuita-i frazologie nebuloasă propune o mulțime de remedii maladiei pesimiste pe care ne-o prezintă cînd ca fatal isvorită din organizarea modernă a societății, cînd ca o boală vindecabilă prin mijloace morale; după ce arată că pesimismul prin repede a lui răspîndire a devenit o gravă primejdie pentru omenirea civilizată, scrie:

Acum, cit mai este timp, dacă mai este, o imperioasă datorie se impune aceluia care simte primejdia. De cit în alăturare cu această imperioasă datorie planează întrebarea: prin ce mijloc, căci această lucrare scoasă în număr restrîns de exemplare și mai ales într-o țară, unde nu se citește de cit cel mult romane, nu poate spera din parte-nici cea mai slabă înrîurire, prin ce mijloc medicii pot deveni mai puțin ahtiați după cîștig, învățații după faimă și specula științei lor, guvernanții după autoritate și samavolnicie și poporul după ignoranță și slugărnice?

Credem că autorul își ia rolul de profet, fără nici o nevoie, că în zadar regretă micul număr de exemplare al scrierii sale, și ignoranța acestei țări: pesimismul nu constituie pentru societate o primejdie mai mare decît febra tifoidă, pneumonia, podagra sau ori-care altă boală obicinuită; de sigur mai mulți oameni mor de tifos decît prin sinucidere. Dezgustații de viață formează o infinit de mică parte a omenirii civilizate; mulțimea e optimistă, ba încă ține la viață cu desperare...

Cartea D-lui Zosîn se încheie cu o pagină de concluziuni. Vom releva una:

Pesimismul contemporan nu-i de cit expresiunea diminuării sau creșterii tonusului vital individual și colectiv, fenomen ce pare să se petreacă în mod mai accentuat ca ori-cînd în zilele noastre. Diminuării tonicității vitale răspunde *pesimismul pasiv*, cel mai des întîlnit, caracterizat prin tendința la resignare; iar creșterii tonicității vitale răspunde *pesimismul activ*, caracterizat prin tendința la distrugere. Alternanța celor două stări constituie *pesimismul mixt*.

Convingerea noastră este că teoria D-lui Zosîn e adevărată numai pentru individ. Cît privește pesimismul ca un curent literar — un pesimizm foarte benign de alt-lel... — pricinile directe și hotărîtoare trebuie căutate în mediul social. Boli nervoase au fost în totdeauna, fără ca literatura să exprime nemulțumirea de viață. Un om cu

vocațiune de scriitor, desgustat de viață din pricină fiziologice, trăind pe vremea lui Corneille, n'ar fi putut să creeze o operă literară pesimistă, căci l-ar fi împedat atmosfera generală a vremii, mediul social, care face o selecțiune în literatură, favorizînd anumite tendinți și înăbușînd pe altele. În literatură nemulțumirea de viață este o formă a nemulțumirii de societate...

De alt fel această problemă se pretează la lungă discuțiune ce es din cadrul unei recenzii.

Și ca să încheiem și noi, vom spune că lucrarea D-lui Zosîn, cu toate defectele pe care le-am arătat, merită să fie citită, fiind o scriere instructivă și cu tendinți sănătoase. D. Zosîn are numai păcatul de a prefera să facă beletristică medicocră de cit medicină bună. De păcatul acesta au suferit oameni mari: Newton și Leibnitz avea pretențiunea de a fi distinși teologi și desprețuia lucrările lor matematice și astronomice.

Dreptul administrativ român de Aurel Onciul. *Partea generală.* Viena 1900.

Literatura noastră juridică are a înregistra o apariție importantă. D-l. Aurel Onciul, prefect în Brünn (Moravia) o înavușește prin un interesant studiu sistematic asupra dreptului administrativ român, studiu a cărui parte generală a eșit înainte, de cite-va luni, de sub tipar.

Materia de care se ocupă scrierea d-lui A. Onciul este încă virginală. Nici măcar în bogata literatură franceză, germană, austriacă, ea nu e complet prelucrată. Nu există decît puține monografii asupra unor chestii speciale. Tratarea întregului obiect al părții generale însă, deși e indispensabilă pentru pătrunderea științifică a dreptului administrativ, a rămas un pium desiderium.

Cu atît mai mare este meritul d-lui A. Onciul. Studiul d-sale începe prin o scurtă introducere, în care autorul determină natura administrației, recunoscînd în ea o funcțiune echivalentă legisferării. Materia proprie a părții generale, d-l Onciul o desvoaltă în șase capitole întitulate: normele, autoritățile, subiectele, obiectele, faptele și formele.

Capitolul prim expune în mod concis, dar cuprinzător, înființarea, vigoarea, derogarea, critica și interpretarea legilor, a normelor autonome și a ordonanțelor (regulamentelor) administrative. În

teresantă e părerea autorului asupra raportului între legi și regulamente. Conform tezei sale, că administrația nu este numai o simplă executare, o supusă școală a legislațiunii ci o funcție primordială a statului, el susține pentru ea un drept primar de a ordona, drept ce nu este condiționat prin mandate prealabile ale legislațiunii și care rezultă direct din obligația ei generală de a servi interesele publice.

Capitolul al doilea are drept obiect organele administrației: Regele, administrația centrală, administrația generală în județe și comune, administrația teritorială specială, administrația autonomă și în fine controlul administrației. El arată că erarchia administrativă în România e intermeiată, după modelul francez, pe principiul derivării voinței autorității subordonate de la cea supraordonată. Autoritățile subordonate, nici chiar în cercul competenței lor, nu dispun liber și din proprie răspundere, precum o fac judecătorii, iar în Germania și Austria și instanțele administrative. Ele primesc voință și hotărâre dela autoritățile supraordonate. «Rezultatul sistemului acestuia, concludă autorul, este o hipertrofie a centrului și o atrofie completă a administrației teritoriale. Reprezentanții acesteia lipsiți de orice inițiativă și libertate și totodată de orice răspundere, fatalmente trebuie să devie unele oarbe ale miniștrilor și ale somităților parlamentare de la ale căroră favor depind miniștrii, introducând ast-fel în administrație în locul legalității politica militantă și spiritul de fracțiune, care corupe administrația și o transformă din binefacere în calamitate.

Capitolul al treilea se ocupă de subiectele drepturilor administrative, adică de persoanele fizice și juridice. Am sublinia mai ales expunerile relative la funcționarul. În această categorie înrolează autorul toate persoanele, ce exercită în mod profesional o funcțiune publică deci și profesorii, militarii, și a. m. d. El expune detaliat condițiunile de admisibilitate, și de numire, incompatibilitățile, datoriile, măsurile de disciplină și drepturile funcționarilor. Privitor la raportul dintre funcționar și stat, d-l A. Onciul nu află în el un fel de contract prin care funcționarul are a presta statului o cantitate de muncă pentru un preț oare-care, precum îl consideră vechiul liberalism. Raportul denotă, după d-l Onciul, un act de supunere al funcționarului prin care

acesta devotă întreaga sa persoană serviciului, ideii statului în schimb pentru obligațiunea statului de a-i garanta sustentațiunea. Garanția aceasta trebuie să fie viageră precum este și profesiunea funcționarului. D-l Onciul condamnă în consecuență, sistemul continuului schimb al funcționarilor și postulează chiar pentru funcționarul administrativ dacă nu inamovibilitate apoi cel puțin o stabilitate mai mare. El află că «un regulament pragmatic, care precisează obligațiunile funcționarilor și tot odată scutește drepturile lor, este de neapărată trebuință cu atât mai virtos cu cât experiența arată că nivelul intelectual și etic al funcționarilor este direct dependent dela scutul de care se bucură ei. Calitățile de model ale funcționarilor din Prusia nu ar fi cu puțință fără de scutul puternic ce le acordă legile. Intru atîta poziția legală a funcționarilor este caracteristică și decisivă pentru spiritul și calitatea administrației. Relativ la persoanele juridice d-l Onciul e negreșit aderent al teoriei, care respinge ipotesa ficțiunii și admite individualitatea reală. El rectifică însă teoria actuală, conform căreia statutele persoanelor juridice și constituiriile lor sunt a se privi drept contracte, și dovedește că actele respective sunt unilaterale și un eflux al autonomiei particulare. Interesantă este și observarea că legislațiunea română se arată a fi pe terenul persoanelor juridice, reacționară. Ea pretinde pentru fie-care persoană de această categorie o specială autorizație a legislațiunii și împiedică ast-fel în detrimentul progresului economic înființarea societăților mutuale de consum și de producțiune, a caselor după sistemul Reif-foisen și a. m. d.

Capitolul al patrulea e dedicat obiectelor dreptului administrativ adică diferitelor interese publice și se distinge prin originalitatea prelucrării. Autorul elucidă natura acestor obiecte și documentează clar că contrar teoriei franceze, nu există o proprietate administrativă și că tipul contractului nu are loc în dreptul administrativ. El discută drepturile administrative subiective și pledează în interesul respectării libertății individuale pentru determinarea mai exactă a acestor drepturi individuale.

În capitolul al cincilea sunt supuse analizei faptele juridice, care înființează sau desființează raporturi administrative. Ast-fel de fapte sunt în cerc foarte mărginit actele particulare și câte-va

evenimente, în deosebi timpul, în prima linie însă actele autorităților administrative. Autorul distinge grupul constitutiv și cel declaratoriu, arată natura ambelor specii și expune temeinic puterea formală și materială a lucrului judecat în domeniul dreptului administrativ.

Capitolul ultim cuprinde în fine un studiu complet al procedurii, al justiției și al execuției administrative. Dl Onciul pune în relief defectele actuale ale dreptului administrativ formal și reclamă o reformă radicală. El concludă în special că «scutul legitim al libertății individuale recere numai de cât crearea unei instanțe generale pentru justiția administrativă în toate cazurile în care acțiunea administrativă atinge drepturi individuale».

Cartea e scrisă în o proză nepatetică, aproape seacă, dar clară și netedă. Cititorul competent, satisfăcut de bogata recoltă în idei, va ierta autorului bucovinean, trăitor de decenii între străini, câte-va defecte de stil românesc. Peste detalii, care mai bine rămân rezervate unor monografii viitoare, autorul trece la ordinea zilei și stăruiește mai virtos a scoate la iveală fundamentele disciplinei. Stăruința aceasta i a succes deplin. Toate noțiunile fundamentale ale dreptului administrativ sunt complet și luminos analizate și expuse, iar deducțiunile d-lui Onciul copriind o sumă de vederi originale, parte rectificări ale opiniilor dominante, parte socotinți de tot nouă, dezvoltate cu mult spirit și menite a rămîne un câștig durabil pentru jurisprudență. Originalitatea operei d-lui Onciul surprinde, căci în literatura juridică rămîne încă rar de tot obiceiul de-a produce original; e încă prea frecventă datina de-a localisa mai mult sau mai puțin inteligent rezultatele producțiunii științifice franceze și germane. Publicațiunea d-lui Onciul întrunește toate condițiunile reclamate pentru o lucrare adevărat științifică. Ea va satisface cu prisosință interesul jurisconsultilor.

Dar nu numai aceștia vor profita. Și pentru oamenii politici lectura cărții d-lui Onciul va rămîne instructivă. Autorul nu se mărginește la analiza instituțiunilor positive, ci arată pretutindene și defectele organice ale administrației române. Spre a înlătura aceste defecte și a perfecționa administrația, legislatoriul României vor trebui să considere rezultatele și indicațiunile științei, cum s'a considerat ele și în alte țări;

căci întregul progres realizat în Europa civilizată pe terenul constituțiunii și al administrației nu consistă din alta de cât din aplicarea legislativă a rezultatelor cercetării științifice. Din acest punct de vedere munca d-lui A. Onciul constituie pentru legislațiunea română un adevărat referat preliminar care cuprinde ideile principale asupra problemei actuale a reformei administrației.

Deosebită recunoștință i-se cuvine d-lui A. Onciul că desinteresat și-a pus munca sa în serviciul culturii române. Se vede că nu motive de oportunism l'a condus. Pe alt tărîm prestațiunea sa i-ar fi adus roade mănoase; căci dacă cartea d-sale ar fi scrisă în limba germană și s'ar ocupa d. e. de dreptul administrativ austriac, d-l Onciul, care deja în prezent în urma publicațiunilor sale anterioare trece de un jurisconsult de valoare în Austria, în virtutea grelelor și pînă la el necercetate probleme pe care le rezolvă atât de interesant, fără îndoială ar fi câștigat un renume bine meritat în larga lume juridică a occidentului.

DR. GEORGE POPOVIȚI.
(Cernăuți.)

Idei fundamentale în Economia politică și o nouă teorie sociologică de Ioan Socaciu (Brașov 1899, hr. 94 pag.)

Prima parte a broșurei cuprinde: *ființa economiei și principiul economisirei, felul economiilor, dezvoltarea vieții economice sociale, diferitele școli în Economia politică (liberală, socialistă, istorică, creștină, austriacă)*. Dorința autorului de a da cititorului puțința «să și câștige din această broșură o sumă însemnată de cunoștințe generale și totde odată punctele cardinale de orientare pe terenul atât de vast și complicat al vieții economico-sociale» ne pare că a fost în destul realizată în această primă parte. Broșură redă într'un chip limpede ideile principale ce se găsesc în tractatele clasice de economie politică, în special cele scrise în l. germană. Traducerea germană după I. K. Ingram (History of political Economy) pare a fi lucrarea ce s'a avut mai mult în vedere.

În a doua parte a broșurei, autorul caută să ne dea «o nouă teorie sociologică». Iată cum o formulează: «Progresul merge în trei direcțiuni: una externă materială, alta internă individuală și alta socială. Aceste trei forme de progres, con-

diționate una de alta, sînt laturile fundamentale ale vieții omenești și întrunite în o singură formă fundamentală ne presintă vieța omenească în abstract, ca tip invariabil, deosebit de viața animalelor, întocmai precum cele trei proprietăți cardinale amintite ne presintă pe om ca tip invariabil, deosebit de animale»

«Separarea vieții omenești în trei laturi fundamentale, una internă individuală sau personală, alta externă materială și alta socială, ne pune în poziție, ca să putem deosebi și pricepe aceea ce e individual, material și social sau formal într'însa. În fine raportul, în care stau unele cu altele aceste trei laturi, care va să zică legea fundamentală statică și dinamică sau a coexistenței și succesiunii, ne arată, că există o armonie între laturile fundamentale ale vieții omenești, care nu permite, ca progresul în vre-una din ele să fie mai multă vreme în o epocă de dezvoltare și a celor-alte două în alta mai inferioară sau superioară. . . . Fie-care mișcare sau schimbare mai însemnată în vre-una din cele trei laturi fundamentale aduce cu sine mai mult sau mai puțin un progres sau o schimbare corespunzătoare în cele-alte.» (pag. 68). «Din istoria civilizațiunii și din diverse etnografii putem vedea, că popoarele sau seminițiile, cari stau pe treapta cea mai inferioară, d. es. tipuri de pescari și vînători, diferă de acelea cari stau pe o treaptă mai superioară, atît în ceea ce privește direcția gîndirii, ideile, aptitudinile corporale și intelectuale, sentimentele și pasiunile indivizilor, cari le compun, cît și în privința organizației sociale și a progresului făcut în apropierea de forțe și bunuri de natură externă. Tot asemenea diferă popoarele semicivilizate de cele civilizate. Și dacă într'o anumită stare relativă căutăm cauza progresului numai al uneia dintre cele trei direcțiuni, o să o găsim în schimbarea făcută în progresul celor-alte două direcțiuni. Așa d. ex. un popor care din starea nomadă a trecut la starea agricolă, pe prisionierii nu i-a mai ucis ci i-a făcut sclavi, și ast-lel viața socială a primit o nouă formă, o nouă organizație, — care va să zică un progres în direcția externă materială și internă individuală a adus după sine un progres, o schimbare în direcția socială.

Progresul uriaș în direcția esternă materială (tecnică), la care au ajuns popoarele civilizate de astăzi, e cauzat prin abolirea sistemului cor-

porativ medieval și prin introducerea sistemului libertății individuale, care va să zică o schimbare, un progres, în organizația socială a cauzat marile progres în direcția externă materială cu care la rîndul său, stau în strînsă legătură vederile, aptitudinile și pretențiile indivizilor, cari alcătuiesc aceste popoare. Exemple de felul celor amintite se pot scoate cît de multe. . . Fiind-că nu s'a făcut separarea între laturile vieții omenești — omul ca tip invariabil s'a confundat cu omul ca tip relativ și ca individ concret, — urmarea a fost, că pînă astăzi natura fenomenelor și a legilor sociale nu s'a putut clarifica pe deplin» (pag. 70).

Este de sigur greu de a ne da pe deplin seamă de originalitatea și importanța teoriei autorului numai din formularea pe care o găsim în broșura de față. E prea concis arătată pentru a nu reaminti și teorii asemănătoare la alți autori. Așteptăm de acea cu încredere volumele viitoare pe care le promite autorul pentru a ne putea pronunța în mai bună cunoștință de cauză. Sfirșind, semnalăm o eroare (de tipar?) care impresionează rău pe cititor. Numele filosofului francez, A. Comte, este cel mai des citat de către autor. . . și cu toate acestea numai o singură dată e scris cum trebuie: A. Comte (pag. 55); pe toate celelalte pagini ale broșurii îl găsim: A. Comte.

Eminescu pesimist, profet și economist de I. S. Ordeanu.—Autorul lămurește metoda și ideile sale cu atîta claritate și într'un stil așa de expresiv. . . încît îl lăsăm pe el să vorbească—spicuind de ici și colo.

Positiv că cetisem ca student poeziile lui Eminescu și vedeam că ele erau pe atunci pentru mine ca să ne exprimăm tot cu poetul: «cuvinte goale, ce din coadă au să sune». Nu-l vorbă, acele cuvinte erau admirabil de frumoase și sunau perfect de armonios.

...Mai tîrziu, am învățat a cunoaște economia, societatea noastră — copila poetului — și cu mîhnire trebuie să o spun: mă am convins la evidență că noi suntem întocmai așa cum ne descrie genialul poet la sfîrșitul Satirei a III-a și a IV-a. Mă am apucat apoi de scris. Mult orî mai puțin, bun sau rău, dar am scris ceva. Cunoscînd binîșor din practică starea noastră agricolă, precum și a unor țări vecine, am trecut la *studiul economic al țării*.

...Și cu cit vederile noastre se clarificau, cu atît starea noastră economică imi apare mai neagră. Scurt vorbind: *am devenit extrem de pesimist în cele economice*.

Atunci mi-am adus aminte de pesimismul genialului Eminescu și a tinerilor noștri poeți mai mult sau mai

puțin talentați. Gîndind ast-fel, ne-am întrebat singuri: nu cum-va există o legătură strînsă, o înrudire între *pesimismul literar* a lui Eminescu și între *pesimismul economic* al nostru? Intre aceste mi-a căzut în mîni «*Studiul Critic*» de Gherea vol. III. L'am cetit. Mi-a plăcut. Am recitit și Doina lui Eminescu și.... un fior 'mi-a trecut prin tot corpul! Amețit am rămas. Deșteptat apoi ca dintr'un vis plăcut și dureros, am tresărit și am văzut că e un *studiu economic întreg Doina lui Eminescu*.

...Mai toate poeziile lui fie de dragoste sau de alt gen se referă la națiune. El-Eminescu se identifică cu țara, cu România—sol, iar pe iubita lui cu fiul României.

...Dar ca să arătăm mai clar identificarea lui cu țara, să cităm mai departe din poezia «*Pe lingă plopii...*»

La geamul tău ce strălucea
Privii atît de des:
O lume toată 'nțelegea
Tu nu n'ai înțeles.

Această poezie trebuie ea luată în înțelesul propriu al cuvîntului? De loc! E absurd să credem că Eminescu era capabil să treacă mai de multe ori pe la geamul unui ideal, făcîndu-î curte. Aceasta o spune și d-l Maiorescu.

În sens figurat însă *țara - Eminescu* — face reproșuri *filor* săi — *iubitei* lui Eminescu — că ei nu-î înțeleg păsurile.

...Ce coprinde Satira IV-a?

Cavalerul-România ori mai bine zis Dacia dă tircoale castelului singuratec și *copilei-Românilor* din castel. Ast-fel acesta-î cîntă din ghtară:

„Vinol Joacă-te cu mine, cu norocul meu, mi-aruncă
„Dela sinul tău cel dulce floarea veștedă de luncă,
„C'a pe coardele ghtarăi răsunînd încet să cadă.
„Ah! E atît de albă noaptea, parc'ar fi căzut zăpadă.

Și copila ese la cavaler, adică Româniî ocupă Dacia.

Braț la braț pășese alături, le stă bine la o laltă,
Ea frumoasă și el tînăr, el înalt și ea înaltă.

Așa era la 1400. Astăzi?

Azi n'ai chip în toată voia în privirea-î să te pierzi,
Cum îți vine, cum îți place pe copila s'o desmierzi,
După gît să-î așezi brațul, gură 'n gură, piept la piept,
S'o întrebi numai cu ochii: mă iubești tu? spune drept!
Ași! Abia țî-ai întins mina, sare ivărul la ușe,
E-un congres de rubedenii, vre un unchiu, vre-o mătușe.
Iute capul într'o parte și te uiți în jos smerit....
Oare nu-î în lumea asta vr'un ungher pentru iubit?

...La 1878? — Nu ai voie să te bucuri singur de victorie. Nu-ți e permis să întinzi mina pe după gîtul copilei și să o desmierzi. Sare ivărul și apate *tanti Europa cu nenea Muscalul!*

Concluzia d-lui Ordeanu este că „Eminescu a intrupat doina economico-națională a Românilor.“

Notițe bibliografice

Cărți primite la redacție

Ioan Socaciu. — Idei fundamentale în economia politică și o nouă teorie sociologică. Brașov 1899. — Manual de dreptul cambial (tipărit cu speșele institutului de credit și economii «Albina») Sibiu 1897.

Const. Popovici Conta. — Știință, Istorie și Morală sau încercări asupra stării noastre sociale. București T. Georgescu și N. Voicu, editori 1899.

Locot-Colonel P. V. Năsturel. — Stema României, studiu critic din punct de vedere eraldic cu numeroase figuri în text. București 1892. Tip. Voința națională.

Maior P. V. Năsturel. Jubileul de 25 de ani de domnie a M. S. Regelui Carol I. Stema României. București Tip. Weigand și Săvoiu 1891

I Achimescu. Spicuirii, (culegeri din englezește) 1899 Tip. Basilescu. București.

C. Xenî. Opiniunea publică. București. Tip. I. Göbl 1900.

Revista maritimă, anul I. No. 1 Martie 1900.

C. Cantuniar. România (curs de geografie) Samitca 1899.

Ștefan Braborescu. Din romanul unei vieți (nuvele) Craiova. Editura D. Benvenisti. 1900.

Nicolae Predescu. Poeți și artiști. București 1900 Imp. «La Roumanie» 1900.

Allgemeines Litteraturblatt, herausgegeben durch die osterreichische Leo-Gesellschaft. No. 9, IX Jahrgang. Administration: Wien I Annagasse 9.

D. Negreanu. Determinarea pondului specific al unui corp solid. — O chestiune de dreptate relativ la relațiunea $\frac{(k-1)}{(k-2)} d = \text{const.}$ între constanța dielectrică K și densitatea d.

Dim I. Marinescu. Evoluția procedurii. București. Tip. Speranța 1900.

Dr. C. I. Istrati. Cuvîntarea rostită cu ocaziunea discutării proiectului de lege al învățămîntului în Senat în ziua de 31 Martie curent.

Buletinul societății de științe din București-România anul IX No. 1 Ianuarie-Februarie. București Imp. Statului 1900.

Sydney Whitman Asupra amintirilor regelui României (introducere la edițiunea engleză) în traducere de C. Crupenschi. București Gutenberg 1900.

Emilia Cioran. Călătoriile patriarhului Macarie de Antiohia în Țările române 1653 — 1658. București. Socec 1900.

Ioan Budaș Deleanu. Tiganiada sau Alexandria ai țigănească, o prea frumoasă povestire în 12 părți sau cîntări și în vr'o 5000 de stihuri, scrisă acum 100 de ani, iar acum din nou scoasă și pe înțeles întocmită de V. O. — Edit. Librăriei Ciurcu, Brașov 1900.

Doctor Zosîn. Substratul patologic al pesimismului contemporan. București Tip. «Eminescu» 1900.